

**שלל על הדף / העלון השבועי על סדר 'הדף היומי'
גלוון מס' 50 כ"ד אירן תשפ"א / יומא ב-כח**

בזמןים שבהם היו תורמים את הדשן – הקב"ה שואג כاري על הגלות

המקדש, ושם לא מספיק "ונשלמה פרים שפתינו", אלא צריך להזכיר ממש, וכך שם נשמע קולו של הקב"ה שלוש פעמים ביום (אלא שאם כן, תמורה הלשון "חרובה אחת מחרובות ירושלים" – המליך).
ובני הרה"ג ר' יצחק ווונטל שליט"א, יישב שאפשר שעל תרומות הדשן – שבטלת לגמרי, הקב"ה שואג כاري בקהל גדול, ועל הקربת הקרבנות – שיש להם 'תחליף' כלשהו, של התפלות שנגדן, איןו 'מייצר' כלכך, אלא רק בת קול שמנחת כיוונה, על הקربת הקרבנות במזבח ממש – שאיננה עוד משחרב הבית.
"מילי דמרדי כי" – עמוד תקכו

*
ידידי הרה"ג רבוי ישראל דנדורייביץ שליט"א, הראנוי את דברי האדמו"ר בעל "שפת אמת" מגור (פרשת צו תרל"ה) שמקשה, מדוע בשהתורה פותחת ואומרת וויקרא ו ב"זאת תורה העלה", היא מביאה רק את מצות תרומות הדשן, שלא זו בלבד שהיא פרט אחד מתוך מכלול מצות הקרבנו, היא גם המצווה האחרונה מתוכם: יקשה, למה נקרא "זאת תורה העולה", שהיא מצווה אחרונה אחר כל קרבנות הימים".

ומכיון קושיא זו מכיריה ה"שפת אמת" ואומר: 'ומשמעו שכל הקרבן תלוי בהרמות הדשן'. והשפת אמת מסביר את הרעיון שבדבר: קרבן עולה מגע לכפר על הרהוריו הלב, אלא שלא די בבעור הרע, שלווה בא עצם שריפת הקרבן, אלא יש גם צורך ב'עשה טוב', וזה בא על ידי תרומות הדשן: 'אך אחר בעור השואר צרכין להרים הדשן, כי כל ירידתו הוא צורך עלייה, והרי הכל בכלל לפרט הש夷' כמאמר 'בורא חושך'. והוא לבוא על ידי שריפת הרע אל הטוב, ואז נגמר המכובן. נמצאו כי הרמת הדשן בצליל,

לפי דברי השפת אמת הללו יairoו יטיב דברי רבי יהודה ברזיל, שדווקא בשעות אלו של זמן תרומות הדשן, שהוא הזמן שבו הקרבן מגיע אל עיקרו ותכליתו, יושב הקב"ה ושואג כاري על עוננותיהם של ישראל, על כך שלא סרו מהרע ולא באו אל הטוב, ובגלל לכך לא צכו עדין شيינה בית המקדש.

"שפת אמת" – פרשת צו תרל"ה

'מקום קדושה אינו מחזיק מקום בעולם הגשמי!'

נס מעין זה מצאנו במקומות נוספים, כגון על הנאמר בפסוק וויקרא ח, ד) "זיעש משה כאשר ציווה ה' אותו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד", מביא רשי"י מדברי חז"ל: 'זה אחד מן המקומות

כ', משנה: בכל יום תודמיין את המזבח בקריאת הגבר או סמן לו, בין לפניו בין לאחריו. וכןם הכהנים מהצעות, ונרגלים מאשמורה הראשונה.

מצאנו בגמרא בברכות (ג): 'אמור רב יצחק בר שמואל משמייה דרב: שלוש שומרות היה הלילה, ועל כל משמר ומשמר יווש הקב"ה ושואג כاري ואומר: אווי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתني את היכלי והגלטיים לבני אומות העולם'!
מדוע דוקא בזמןים אלו אומר הקב"ה כך? בתוספות ראה"ש ותוספות הר"י (ברכות, ט) כתבו בשם ר' יהודה ברזיל על פי משנתינו, שהטעם הוא מושם שבזמןים אלו נעשתה תרומות הדשן כאשר היה המקדש קיים – כל יום בקריאת הגבר או סמור לו, וביום נזכר הקב"ה, בכיוול, בעוננותיהם של ישראל שבגללם אין משמשים לפניו באותו זמן בתרומות הדשן, אז הוא מייצר ודואג ואומר "אווי לבנים וכו'".
ומדוע אינו מייצר ודואג גם ביום, בשעת הקربת הקרבנות? כך הקשה הגאון רבוי מרדי כיודה ליב זק"ש, ובה של שכונת "זברון משה" בירושלים וראש ישיבת "בית זבול".

ותירץ, שנראה שזהו מושם שבזמנים הקרבנות נתקנו התפלות: תפילת שחרית – כנגד תמיד של שחר, מנחה – כנגד תמיד של בין הערבבים, מוסף – כנגד קרבן מוסף, מעריב – כנגד הקטרת אימורים. ואילו כנגד תרומות הדשן שבليلת לא נתקנו שום 'תחליפים' (ואכן, בתוספות ר"י כתוב שאננס ראוי להתפלל באותו זמן).
אולם בהמשך סוגיות הגמורה בברכות, הובא מעשה שלכאורה סוטר יישוב זה: 'תניא אמר ר' יוסי: פעם אחת הייתה מחדך בדרכך ונכנסתי לחורבה אחת מחרובות ירושלים להתפלל, בא אליו זכור לטוב וכו', ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנחת כיוונה ואומרת: אווי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתني את היכלי והגלטיים לבני האומות' – הרי שלא רק בזמנים הנ"ל מצטער הקב"ה על שעונות ישראל גromo לחורבן הבית, אלא אף בזמנים הקربת הקרבנות!

אלא, ישב הגאון הנ"ל, יתכן שחרובה זו הייתה חורבת בית

כא', אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שישישראל עלין לרجل, עומדין צפופין ומשתחווים וווחים וכו', וזה אחד מעשלה נסים שנעשו במקדש.

והוא מתמלא מהם, וכשעלין לרגל מכל הסביבות נספים יותר משלש מאות והכל נכנסים שם ללא דוחק, ועדין נשארה הקדושה בה'. וمعنى זה בתשובתיו, ש"ת תשב"ץ חלק ג', סימן רא).

והנה, הרשב"ץ אינו מפרט לאיזה 'בית הכנסת' של ירושלים' הוא מתכוון, אולם קיימות מסורת ולפיה הכוונה היא לבית הכנסת ע"ש רבינו יוחנן בן זכאי, ברובע היהודי בעיר העתיקה.

עדות מלפני מאה שנה על כך, מסופרת בספר "חותם המשולש" (עמוד קט): 'אני הכותב, כאשר זכני הש"י בשנת תר"ז לפ"ק להתגורר ר' ז' ימים בארץ הקודשה וב'ה' שלא השיב ד' נכלם, התפלתי ביום שני של חג השבעות בירושלים בבית הכנסת אשר רמז לעלי תשב"ץ הנ"ל, והוא של עדת הספרדים ונקרא בית הכנסת של רבינו יוחנן בן זכאי ומיחשת אחורי, ושםו מתפללים האנשים העולים לרגל מחול' וחוגגים שני הימים ומתבקצים שמה, וחכמי ירושלים הזמינים אותו להתפלל שמה וכבודנו ביותת הבוד. האומנם מזמן התשב"ץ כבר הרחיבו והגדילו בית הכנסת היה לאורכה וגובהה, ובכל זאת הייתה מלאה אנשים מפה אל פה, אף כי גודלה היה עתה".

(אמנם יידי הרה"ג ר' ישראל דנדרוביץ' שליט"א, בספרו "הנחמדים מזhab", פרק יג, אשר הפליא להרchip בעניין זה, הביא ראיות כי אין הכוונה לביכנן"ס זה, אלא לא לביכנן"ס שיסיד רבינו הרמב"ץ בבואו לירושלים בשנת ה"א כ"ה, אשר הוא היה הבית הכנסת היחיד באותו הימים בירושלים, והוא אכן היה צר במימדי ובו התרחש נס זה).

עדות נוספת, גם היא מלפני כמה שנים, מפנה את תשומת לייבורו לנס כזה של 'מעט המחזק את המרובה' בכותל המערבי: 'בהיותי בירושלים, שבועות תרע"ד, והתפלנו אצל כותל מערבי מוסף וברכת חהנים, ואמרו לי זקנים שם וואים גם עתה עומדים צפופים. היה רצון שנזכה בקרוב לראות בביham'ק בנוי' ('כתב הרח"א בייחובסקי עמ' קzd).

ובימינו ממש סיפר על כך הגאון רבי שריה דבליצקי זצ"ל ('מושך הארץ' עמ' 29): 'zechzon הזה ראיינו גם כן בזמן שהיה השתו ליר הכותל המערבי מצומצם בשנים הקודמות, אך בחגיג וברגלים, ובפרט בחג השבעות בובוקר, שהיו מתפללים שם שחרית ומוסך קחל רב מאד, ואעפ"כ לכולם היה מקום אף שהמקום היה דוחוק מאד'.

"מגן אבות" לרשב"ץ – אבות ה, ח; "גבורות ה" למהר"ל מפראג – הקדשה שנייה; "דרשות חתם סופר" – דרשו לשבת הגדול תקס"ב, חלק ב', עמוד רלה; 'מושך הארץ', עמ' 29; "הנחמדים מזhab" – פרק יג

שהחזק מעט את המרובה', והינו שכיל ישראלי נאספו בחצר אורול מועד. וכן בימי יהושע כנאמר במדרש (במדבר רבה יט, ט): 'וכן שעברו את הירדן נכנסו כל ישראל בין שני בדי ארון'. כמו כן מצאו בסמוך 'מקום ארון אינו מן המידה'.

המהר"ל מפראג (בהקדמה שנייה בספר "גבורות ה") כותב, 'בעל הטבעים' סברו שתופעה זו היא מון הנמנעות, כי אכן יתכו שמעט יחזק את המרובה, 'אבל על דעת בעלי התורה הכל הוא אמרת ונכוון', שכן הם מכירים בכך שקיים توفעות שהוא מעל הטבע, והוא מסכם: 'כל הדבר מפני שנעלם מהם עניין הנשים שאינן טביעים, הוקשה להם בדברים אלו והיה רחוק להם להשיג, אבל לאיש החכם בדברים אלו ימצא שהכל נבנה על אדני החכמה ועומדי התבונה'.

רובד עמוק בתופעה זו, השםיע הגאון בעל "חתם סופר" בדרשותיו (ודרשו לשבת הגדול תקס"ב, חלק ב', עמוד רלו): 'כי **במקום קדושה אין כאן דוחק**, אשר על כן בארץ ישראל היה מחזק כל כך אנשים אשר עתה אפילו יוצרים יותר מקודש, בכל אותה המדינה. ובעיר הקודש ירושלים, שהיא יותר מקודש, הייתה העיר לבדה מחזקת אנשי כל המדינה, ולא אמר אדם מעולם צר לי המקום וכו'. ומקומות עזורה, מקודש יותר, היה מחזקת כל אלו האנשים עומדים צפופים ומשתחווים רוחחים, וכל ישראל מוחזק בין שני בדי ארון בימי יהושע בן נון – **כי מקום הקדושה אינו מחזק מקום בעולם הזה הגשמי כלל!**

реально זה מופיע כבר אצל רבוינו הקדמוני, ובמשמעותו של רבוינו הרשב"ץ מצאו בזה הרחבה דבריהם מעניינות. בספרו "מגן אבות" על דברי המשנה (אבות ה, ח) שבמקdash היו 'עומדים צפופים ומשתחווים רוחחים', הוא כתוב: "...זה היה נס גדול, מפני שהיה השכינה שם, שכל מקום שיש בו גilio שכינה, מועט מחזק המרובה, וכמו שאמרו' מקום ארון אינו מן המדינה, וכן אמרו כי

ברבבה מקומות החזק המועט את המרובה דרך נס..." ורשב"ץ ממשיך ואומר, שאם יקשה על כך שלא מצאו בעין תופעה פלאית זו בעולם הזה, והכתוב אומר "אין כל חדש תחת השמש", גם יכול לראות דוגמא טبيعית בעין זה, והוא: בכלי מלאן אף, שלמרות שהוא מלא עד גודתו, עדין אפשר למצוא לתוכו מים – והרי זה מעט המחזק את המרובה!

*
בהמשך דבריו, מצבע הרשב"ץ על מקום שבו היה עדין אפשר לראות בימיו את התרחשות נס זה של מעט מחזק את המרובה: 'היגידו לי כי בבית הכנסת של ירושלים – הם נכנים כל הקhal

חידושו הנפלא של ה"חתם סופר": הנס היה... שהיו 'עומדים צפופים'!

יטלו שכר טוב!

והוא מוסיף על כך דברים בתשובתו להגאון רבי אפרים זלמן מרגליות, בעל "בית אפרים" (הובאו הדברים בש"ת 'חתם סופר' יורה דעה, חלק ב', סימן רלד): 'זבמה שכתבתני לעיל ד'עומדים צפופים' היה לנו ליתן שכר להבאים בחזרות בית ה', יובן דלפי מה שכתב בתשב"ץ דגם בזמןנו נראה נס זה בבית הכנסת'

מפליא לראות של "חתם סופר" היה ברור כל כך שבבית המקדש לא הייתה צריכה להיות כל צפיפות, מחייבת כך שבמקומות קדושים אין הגשמיות תופסת מקום, עד כדי שהוא מסיק ("تورת משה", פרשנות חזקוני) שהנס לא היה מה שחיי 'משתחווים רוחחים' לмерות הצפיפות, אלא הנס היה... שהיו 'עומדים צפופים', וזאת מפני שאמרו (ברכות ו) 'אגרא דכל דוחקא', וכי שכל הבאים לבית ה'

הגדת השיעורין לבני הישיבה נתקיים הנס. הבניין נהרס כליל בימינו, אזכיר לשני אבני ממה'.

טופעה מופלאה זו, כך מעידים, נמשכה גם אצל צאצאי, וכך מספר הגאון רבי שמעון סופר (בנו של הגאון בעל "כתב סופר") י'abitat haMadrash היה כתו הרבה לפי ערך הבחורים, ובאמת הוא קשה ההבנה איך היה אפשר שיכיל לכל הבחורים שהוא לפעמים ארבע מאותן ועל זה רמז בלי ספק זקנינו מאור הגללה בתשובה שביענו ראה הנס של עומדים צפויים, ומשמעותו של בית מדרשו זה היה כונתו. וביתור החידוש בימי אבינו שהייתה הישיבה גודלה יותר מבשנים קדמוניות' (הקדמת 'אהל לאה' לספר 'כתב סופר' על התורה).

וכך גם היה מספר הגאון רבי שאל בראך מקאשו על בית מדרשו של הגאון בעל "חתון סופר", שהיה בבחינת 'מיועט המחזיק את המרובה', שהגם שהיה מקום צר עד כדי כך שחמשים איש מלאים אותו כל וכל זאת היו נכensis בו ארבע מאות איש בלבד להרגיש שום דוחק וצפיפות, והיה מפליא הרב מקאשו את הנס הגדול הזה שנשאר עוד מימי ה"חתון סופר" ('שאול בחר ה', דף יג).

ובכן זה מסופר גם על גאנונים וצדיקים נוספים. ש"ת "חתון סופר" – יורה דעה, חלק ב', סיימון רלד; "תורת משה" – פרשת בחוקתי; הקדמת 'אהל לאה' לספר "כתב סופר" ע"ה; 'שאול בחיר ה', דף יג; מאסף "אוצרות הסופר" – גליון יד, עמ' ק'

כבר בבייהם של יעקב אבינו בגושן – היה נס של 'מיועט המחזיק את המרובה'!

היה אומר לפני עשרים שנה שאפשר לשמעו באותו רגע מדברים בריוחך כל כך, היו משחקין עליו והוא אומרים שהוא שקר והואומר לו הוא טיפש ושוטה, הרי שאפשר להיות דבר שהוא נגדי השכל של אדם. ואם כן, אף 'מיועט המחזיק את המרובה' אפשר להאמין, אף שאין מוחינו הקצר מהחזק דבר זה, מכל מקום אמרתו והוא גם שאיש חכם האמת, ה"חתון סופר" ז"ע, אשר לא היה אומר ח"ז שקר וויזמא אפלו יהיב ליה כל חלי דעלמא – העיד שעינו ראו דבר זה ואין לשום אדם להרהר אחר זה, וכי שאמור שאנו מאמין לפי שמו הدل איינו מושג זאת, הוא טיפש ושוטה! והוא מוסיף ומסביר את טעם הדבר ושורשו, בכך שמצוינו שהتورה הקדושה היא בבחינת 'מיועט המחזיק את המרובה', שהרי על כל קווי וקווי ישנס תליין תליון של הלכות ואגדות לאין שיעור ולאין ערך, ומכיון שהتورה הייתה כלי אומנותו של הקב"ה בבריאות העולם, לכן גם בעולם ישנה תופעה זו של 'מיועט המחזיק את המרובה' והוא בכל מקום שלומדי תורה מצויים שם!

ש"ת "לחם שלמה" – יורה דעה, בהקדמת 'ערך לחם', אות ז; "דרשות לחם שלמה", דף קלג

הסביר נפלא אודות 'דמות האש' ו'דמות הכלב' באש המערבה

ביואר עמוק אמר על כך הגאון רבי מרדיי אליו רביינו ביזבוי, אב"ד ואשיילישוק (בהקדמת ספרו, ש"ת "תורת מרדיי"): במקדש ראשון, כאשר כבוד ה' חף עליינו והתקיים בנו מאמר הכתוב "וילתוך עליון על כל הארץ" – הייתה אז האש שעלה המזבח

שבירושלים בבואם שם בחג השבועות כל סביבותיהם ולא צר להם... וא"כ Mai Rabta Dushra Nisim Nasu b'Bahem"K. אבל הנס הוא עומדים צופפים".

ועל זה מצין ה"חתון סופר" דבר מופלא: 'זה יודע כי עני ראו בחוץ הארץ דבר זה, ולא יוכל לפреш מפני פריצץ עמיינו'. כאמור: החתום סופר ראה בעינו תופעה זו – אלא שהוא מונע את עצמו מלפרש היכן דבר זה היה.

אך למרות שהחתום סופר עצמו סתום ולא פירש, מקובל בידינו שמדובר זה לא היה אחר מאשר ... בית מדרשו שבעיר פרשבורג.

במאסף "אוצרות הסופר" (גליון יד, עמ' ק') מובאת עדותו של הרגニ ר' אברהム שישא, ששמע בימי בחרותו בבית הורי, שנס זה התרחש לעת אשר ביקר הגאון רבי עקיבא איגר את חתנו החות"ס בישיעור שטוב' – מקום השיעורים שבישיבתו בפרשבורג, ובאו ישבו העיר בהמוניים ללמידה ולשםען, ובדרך נס היה מקום לכולם. אלומ מקורות אחרים מקובל שנס זה היה מתרחש תדייר בבית מדרשו של החתום סופר, וכך הובא בספר "אזכרן למשה" (שوروוא, במכتب הרב משמלוי): 'זנתפרסם בעולם מתלמידיו הגאנונים הקדושים, שהוא היה בבית מדרשו בפרשבורג שהיה קנו מאד מהכליל כנראה עוד היום והיה שם מיעט המחזיק את המרובה'. וכן העיד רבי יצחק צבי ברנפולד (בושא מבואו לסייעו לה'חתון סופר' שבוחצתו): 'מקובלני שבבית מדרשו אשר בעיר פרשבורג – מקום

כבר בבייהם של יעקב אבינו בגושן – היה נס של 'מיועט המחזיק את המרובה'!

חדש מדרהים כותב הגאון רבי שלמה זלמן עהגרניך, אב"ד שאמלואה, בספרו ש"ת "לחם שלמה" (יורה דעה, בהקדמות 'ערך לחם', אות ז): שכבר בבית מדרשו של יעקב אבינו בעיר גושן שבמצרים, היה נס זה של 'מיועט המחזיק את המרובה', והמלך בזה את דברי הכתוב (בראשית מו, כח): "זאת יודוה שלח לפני אל יוסף להורות לפני גשנה", ופירש רשי: "זמדרש אגדה: להורות לפני לתקו לו בית תלמוד שמשם יצא הוראה".

'גשנה' הוא ראש תיבות: נס גדול היה שם, ועל זה כותב הרב משמלוי שהיה שם אותו הנס כמו המספר על הרשב"ץ וה"חתון סופר". 'זאמיניא' דכו היה בבית מדרשו של יעקב אבינו ע"ה בגושן, שבשנים האחרונות של ימי חייו כבר היה היו אלפיים יווצאי חיליו שהיו ראיים ללמידה אצלו, ומסתמא למד עמהם שהיה עמוד התורה. ואיך החזיק כל זה בבית המדרש שלו? אך נרמז בתיבת 'גשנה' – נס גדול היה שם, ככלומר מועט המחזיק את המרובה'.

בדרישות "לחם שלמה" (דף קלג), מזכיר הרב משמלוי את דברי ה"חתון סופר" על נס מופלא זה, ומאריך להסביר שאין לגלג חילילה על כך: יעתה, לאחר שנתגלה חכמת הרדייו שיכולים לשמעו מה שמדרבים בירוחך אלף פרשאות באותו רגע ממש, ואם אחד

כג: חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רביצה כארי וכי. רביצה כארי? והתニア, אמר רב כי חנינה סגן הכהנים: אני דאיתיה, ורביצה כבלב! לא קשייא; כאן במקדש ואשון, כאן במקדש שני. מודיע היה שינוי כזה במראה האש שעלה המזבח?

הדומה לארי והוחלפה בדמות כלב, סמל ההכנעה – בדומה למצבם של בני ישראל באוטם ימים.

*

ענין נוסף נרמז לישראל בדמות הכלב אשר באש המערה: לכלב יש תכונה נוספת מלבד ההכנעה, והוא האמןנות. הכלבים נכנעים לבעליהם, אך מאידך הם הופכים לעזיז נפש כאשר הם שומרים על בית בעלייהם והונם, עד שבמסירות נפש לא יתנו לאיש זר לנגע בבית בעלייהם וברכשו. סמל דמות כזו הינה נחוצה לישראל בתקופת בית שני, כאשר החיקו הגויים לישראל בחומר וברוח וגוזרו לבטל את עיקר הדת היהודית – אז הייתה דרישת דמות הכלב, כי אם ממנעו ניקח לעבוד את ה', להיות נכנעים מחד, אך עז נפש בנוגע לעיקרי דתינו, שלא לחת לשנות בהם דבר. ואכן, הנגנה זו היא שעמדה לנו, שלא נכחד קיומו ולא התבוללו בין העמים עד היום הזה!

ואין פלא בדבר, שהרי כבר אמרו (אבות ה, כד): "הוּא עַצְמָנוּ וְגִבּוּרָנוּ..." לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר: עז פנים לגיהנום ובושת פנים לגן עדן. יהי רצון וכו' ותו חלקו בטורתק". דהיינו, שם המידות והתכונות הרעות הנטועות בלב האדם, נחצות הן לו, כי גם מהם ניקח לעבוד את ה', כאשר נשכיל להשתמש בהם בדרך התורה.

וכך, גם ממידת העוזות, שבדרך כלל מגונה היא עד כדי "עז פנים לגיהנום", בכל זאת נחוצה היא, כי לפעמים יש להיות עז כנמו, כאשר עת לעשות לה', לעמוד בפרק ולא להיכנע בפני רודפי הדת. ולכן סיס ואמר "ותו חלקו בטורתק", כי על פי התורה נדע לככל את דרכינו – מתי עת להיות עז פנים ומתי עת בשות הפנים. שות"ת "תורת מרדכי" – בהקדמת המחבר

הvisor – הפסיד את הקטורת שמעשרה

והוא מיישב בביאור נפלא, על פי דברי סוגיתנו, שארבעה פיסות היו בכל יום בבית המקדש, הראשון – להרים את הדשן, השני – מי שוחת (שם, כה), השלישי – חדים לקטורת בואה והפיסו וכו', שכן לא שנה בה אדם', אלא בכל פעם חיפשו כהנים חדים טרם הקטירו, והטעם: משום שהקטורת היא סוגלה לעשרות, ועל כן רצוי שכולם יזכו לך. והתבואר בגרמנ שhayris הראשו היה קשה עליהם, כיון שהוא צריך להשכים בבורק וכלשונו רשי': שאני מינגן ממייקס – נוח לו לאדם לנדר שינה מעוני מליילץ לישן עד סוף הלילה, מלහיות עומד ממתטו בהשכמה, שהיא תרומות הדשן. עוד משמע בתוספות וכו' בד"ה ההייא, שמי שזכה בפייס הראשון – לא היו נוותנים לו פייס שני בו ביום, כי מצוה לחלק למי שלא זכה עדין, כמו שמצוינו לגבי פרי החוג (טוכה נה): שמשמר שהקריב פרים הימים – לא יקריב לאחר.

מצא לפיז, שכחן החומד ממו – היה מתעצל ולא משכים לפיסות הראשונים, כי שמא זוכה באחת מאותן עבודות ושוב לא יתנו לו פייס לקטורת, ופסיד את סגולות העויש הבהאה על ידי הקטורת... אך אין ראוי לנחות כך, להניח עבודת הבורא בשבייל ממו, כי אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בו יברוז לו" ושיר השירים ח, ז).

מעתה, דין זה – שאיו לחת לכהן אחד שתי עבודות בו ביום – לא היה נוהג אלא לדורות, שהיה כהנים מרובים, אבל בזמן אחר

בדמות Ari, סמל העוז והגבורה, מלך החיים שלא יפחד ולא ייחת מפני כל. אבל במקדש שני, כאשר היו משועבדים ונכנעים למלכי פרס וייוו – אז הייתה האש של גבי המזבח בדמות כלב, סמל ההכנעה, וכי שאמרו (פרק Shirah), שהכלבים אומרים "בואו נשתחווה, נכרעה ונברכה". דמות זו של האש באה לומר לעם ישראל כי עליהם להיכנע תחת יד לוחציהם עד אשר יرحمם ה' על עמו לחלצם מן המיצר. אבל במקדש ראשון הייתה בדמות Ari – מלך החיים המתנשא לכל בראש.

וביאר לאור זאת, את דברי הגمرا באזכאים (סא): 'אש שירדה מן השמים בימי משה – לא נסתלקה מעל מזבח הנחשות אלא בימי שלמה, ואש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנסה שלמה, וסילקה'. ויש להתפללא: היכן שייכלו בני אדם להסיר נגד רצון ה' וסילקה? את האש שירדה מן השמים? זאת ועוד: למרות שמנשה הרבה לחטוא, כפי שמעמידים הפסוקים, למזה לו להסיר מעל מזבח ה' דבר נפלא שזכה, אשר מן השמים שרבעצה Ari, ברה חכמה, יש בה ממש ואיכולת לחין כיבשין ואינה מעלה עשן וכמבואר בגمرا לפניו? אך לדברינו יש לבאר, שכונת מה שאמרו שהasher שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנסה וסילקה, היינו כי ימי שלמה היו תקופת הזהב לבני ישראל, שכן אז רמה קרו ישראל מאד והיא שעמדו להם גם בדורות שארחו לתיתם עליון על כל העמים וכאש המערה שהיתה רבועה Ari. מנשה, לעומת זאת, הביא בחטאיהם הרעים לירידת קרו ישראל, כמו שנאמר (דברי הימים ב, לג): "כי בחטאיהם אשר חטא הכניעו מלך אשור וילכדו ויאסרו בנחשותיהם וויליכו בבליה". ומכיון שכך, הוסר סמל דמות Ari, סמל העוז והגבורה, ובמקביל לירידת כבוד ישראל הסתלקה האש

הvisor לדורות: כי המשכים לתרומות הדשן

כג. איך דאמרו: מעיקרא סבוך: כיון דaicaca אונס שנייה – לא אתו, כיון דחזה דעתו, וקאותו נמי לדי סכנה – תקין לה רבנן פ'יסא. והו איברים ופדרים דaicaca אונס שנייה, ותקינות לה רבנן פ'יסא? שאני מיגנא ממיקם.

על פי גמראתנו, ביאר הגאון רב אי אלכסנדר סענדר שור, בעל "תבאות שור" ו"בכור שור" באופן נפלא את דברי רשי' הנודעים (שמקורם ב'תורת כהנים') בתחילת פרשת צה' און צו אללא לשון זירוז – מיד ולדורות. אמר רבבי שמעון: ביוטר צריד הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס', עכ"ל. ויש להתפללא: וכי רק מצוה זו נאמרה מיד ולדורות, והלא אמרו (בבא בתרא קכ): 'אמור אלהים' – לאותו העומדים על הר סיני, לדורותיכם – אלו דורות הבאים' – וביאר הרשב"ס (שם) שמכאן לימוד לשאר מצות האמורות בתורה סתם, שנאמרו הן לדoor המדבר והן לדורות הבאים, ואם כן מודיע לנו נדרש לימוד מיוחד' מיד ולדורות?'

עוד תמהו רבים: איזה חסרון כיס יש לכחן המקירב, שבגללו צריד לזרז? ואם הכוונה שיקריב הכהן קרבנו משלו, כמו כן צריד לזרז על כך את כל ישראל?

עוד תמהה ה"בכור שור" (קידושין כתו), שמשמעותו של עיקר הפסוק נאמר על תרומות הדשן, ואיזה חסרון כיס יש בזזה?

צורך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרונו כיס', כלומר: שלדורות צרך זרזו גדול יותר, כיון שלדורות אם אזכה בתמורה הדשן – הפסיד את הקטורת שהיא סגולה לעשרות, ואם כן לדורות יש בהשכמה לתמורה הדשן חסרונו כיס', ולכן הוצרך הכתוב לזרז, שאל יחש האדם לממו, אלא יזרזו למצוחה!

ודבריו פי חכם חן:

"בכור שור" – קידושין כת.

ובני, שלא היו אלא שלושה כהנים – פשיטה שכל אחד עשה ביום אחד הרבה עבודות, ואיפלו אם כבר עבר היום, אפשר שיזכה להקטיר קטורת ביום זה גם ביום אחרים. לפיה זו יובנו היטב מה שאמרו 'אין צו אלא לשון זרזו – מיד ולדורות', כלומר: שהכתוב מזרז את הכהן לטrhoח ולהשכים להרמות החדש למרות ששאני מגנagna ממייקם' וקשה להשכים מוקדם בבורק, ומלשונו הכתוב למדו שהזו מידי ולדורות, ומהיד קשה: מדוע נדרש כאן לימוד לדורות יותר מאשר למצוחה? ועל כך השיב רבי שמיעון: 'בימורה'

למה לא נלמד האיסור למנות את ישראל מהפסקת המפורש בתורה?

האיסור למנות את כל ישראל למדנו כבר מפנסוק בכיתת שא, אך ממנין שאל למדנו שלא רק את כל ישראל – אלא גם חלק מישראל, ואפלו עשרה מישראל, גם כן אסור למנות אלא על ידי דבר אחר.

*

ישוב חריף על קושיא זו, כתוב הגאון רבי שמואל ב"ר אלקנה אשכזבי בספריו שוו"ת "מקום שמואל":
אם נתבוננו היטב, נמצא כי הקושיא כלל לא קשה, שכן ממנינו של משה בפרשת כי תשא לא היה אפשר כלל ללימוד שאסור למנות את ישראל, ואדרבה, מכיוון יכולנו למלמד שモתר למנות את ישראל עצמים – רק בתנאיו כופר נפשם לכפר על נפשותיהם שלא יהיה בהם נגע על ידי עין הרע, וכן יכולנו לפרש שוגם משה כד עשה, שמנה את ישראל ומיד לאחר מכן הכריח אותם לחתת כל אחד ואחד כופר נפשו. כדי שלא נטהעה לסבור לכך, נאלצת הגמרא להביא ראייה מן הפסוק שנאמר לגבי שאול, שם מותבאר שאסור למנות את ישראל עצם בשום אופן, ומשם למדנו גם את ביאורו של הפסוק בכיתת שא – שכונתו שיתנו קודם את השקלים, ואז ימננו את השקלים ולא את ישראל!

על פי תירוץו, ישב בעל "מקום שמואל" קושיא נוספת. בגמרה בברכות (סב): מצינו: אמר רבוי אלעזר: אמר לו הקב"ה לדוד: מיסית קריית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפלו תינוקות של ביתך יודעים אותו, דכתיב "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם וננתנו איש כופר נפשו". ואז הסית השטן את דוד למנות את ישראל והorsch בכאן בבדד שמן אם בלי שלקה מהם כופר, ובבקבות כך בא דבר על ישראל.

לכוארה, תמה הגאון הנ"ל, אם נקבל את תירוץו של המהרש"א, איך אמר הקב"ה שדבר זה 'תינוקות של בית רבן יודעים אותו', והרי לדברי המהרש"א הכופר שלקה משה היה לכפר על מעשה העגל, ואם כן לא יכול היה דוד ללמדו ממנינו למניין שעשה הוא עצמוני אולם לתרוץו של בעל "מקום שמואל" יבואר, שכן מעשה שאול ומהפסוקים המתיחסים אליו היה על דוד ללמד את פירושו האמתי של הפסוק בכיתת שא. זהו הדבר שאפלו תינוקות של בית רבן יודעים אותו!

mhersh"א, עיין יעקב ו"שפת אמת" – יומא כב: שוו"ת "מקום שמואל" – שער התירוצים; ישועות מלכו" – ליקוטי תורה; שוו"ת צץ אליעזר – חלק ז' סימנו ג'

עוד בעניין זה: עיין ב"באר שבע" על מסכת תמיד – פרק א' ד"ה המונוה ובשו"ת "שרדי אש" – חלק ב' סימנו מה'

כב: דאמו רבי יצחק: אסוע למנות את ישראל אפלו לדבר מצוחה, דכתיב (שמואל א, יא): "ויפקדם בזק". מותקף לה רב אשין: ממאי דהא בזק לישנא דמייקז הו, ודילמא שמא דמתא הו, כדכתיב "וימצאו אדני בזק"? אלא מהכא (שמואל א, ט): "וישמע שאל את העם ויפקדם בטלאים". אמר רבי אלעזר: כל המונה את ישראל עבר בלאו, שנאמר (הושע ב, א): "והיה מספָר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד".

תמהו כמה מן האחרונים: מדוע למדו חז"ל איסור זה מפסוקי נ"ז אלו, ולא למדו זאת ממחוסקים המפורשים בתורה (שםות ל, יב): כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם וננתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אתם ולא יהיה בהם נגע בפקוד אתם", שבಗינס מנה משה רבינו את ישראל בחצאי שקלים ולא מנה אותם להדייא, כדי שלא יתקיים חילאה "ולא יהיה בהם נגע"?

המהרש"א מתרץ, שהגמara לא היתה יכולה ללמדו מניין בפרשת כי תשא למניינים אחרים לדורות, שכן יכולנו לדוחות ולומר שלקח מהם חצאי שקלים לכפרה על שחטאו בעגל, כמו שנאמר "לכפר על נפשותיכם" ולhogן בכך עליהם שלא היה בהם נגע, אבל

אין ללימוד מכאן שאיסור תמיד למנות את ישראל. און רבוי יעקב רישייר (בפירשו עיין יעקב" על עין יעקב) תירא, שבפרשת כי תשא מדבר במניין לדבר הרשות, שהרי כך לשון רשי"י: 'בשותחפו' לקבל סכום מניינים'. וудין יכולנו לסביר שבמנין לדבר מצוחה אפשר למנות את בני ישראל על שחטאו בעגל, כמו שנאמר שאל, שהיתה דבר מצוחה, ובכל זאת מנאם על ידי טלאים. וכך הובא גם בפירוש עץ יוסף על העין יעקב).

אלא שעל כך הקשה הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג, בעל צץ אליעזר: אם כן, מניין באמת לחייב שמואל לחיש להלכה שאסור אפילו לדבר מצוחה? ומשום כך הוסיף דברי ה"שבות יעקב" ופירש שהכוונה שלולא הנאמר לגבי היינו טוענים בכוונות הפסוק בכיתת שא וסוברים שהוא מותר למנות אף את ישראל עצמוני, לדבר הרשות אבל לדבר מצוחה מותר למנות אף את ישראל שבכל מניין, ובא שאל ובית דין ופירשו לנו שכונת הפסוק הוא שבכל מניין, בגין הרשות ובין לדבר מצוחה, בכל אופן צריך למנותם על ידי דבר אחר.

*
האדמו"ר בעל "שפת אמת" מגור והגאון רבי יהושע מקוטנא,
בעל "ישועות מלכו"
– התנבאו בסגנו אחד בתירוצם, ואלו דבריהם: ודאי שאת

תנאי למלכות: אל תמלח על כבודך!

עליך להකפיד על "רך חזק ואמצ" ואל תמלח על כבודך!
"טעמא דקרה" – עמוד קפט

*

מה הייתה התביעה על שאל, והלא בהמשך הסוגיא (כג) נאמר לעולם דנקיט ליה בלביביה', דהיינו: שאמנם אמרו' כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחיש – אינו תלמיד חכם, אך איןו חייב לנוקם בפועל במי שביזוחו, ורק בלב אסור לו למחול לו? אך הנה, אמר הגאון רבי שאול בראך, אב"ד קאשו, יש לדיק בלשון הפסוק שאמר "ייחי במחריש", ולכאורה היה לו לומר "זידום שאלה" או "ושאול החריש"? יש לומר שאמנם זו כוונת הפסוק – לישב קושיא זו, והיינו: שהפסוק ממשמענו שלא זו בלבד ששאל לא נקט במבזיו, אלא אף בלביו מחל להם, ולכן נאמר "במחריש" – כאילו היה חרש ולא שמע כלל את הביזון, כי לא התפעל כלל מדבריהם. ועל כך נענש – כי בלב אסור היה לו למחול...
"בחיות הבוקר" (ווראנוב, תרכ"ב), אותן שmag

כג: אמר רב יהודה אמר רב: מפני מה נעש שואל? מפני שאתה על כבודו, שנאמר "ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה יבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחודש", וכתיב "ויעל נשח העמוני וייחן על יבש גלעד וגנו".

רש"י מפרש: מפני מה נעש שואל – לבוא לידי דבר שעלי ניטל ממנו מלכות? מפני שמתחלת מלכותו מחל על כבודו ונילה על עצמו שאינו כדאי מלוך.

מן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א מבאר לפי זה את הפסוק (ויהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו ימות רך חזק ואמצ", ולכאורה יש לדקדק: מה פשר ההדשה "רך חזק ואמצ"?

אך הנה, חז"ל (סנהדרין מט). למדו מפסוק זה שהמורד במלכות חייב מיתה, וכותב הרמב"ס שהמלך יכול למחול.

אך לאור דברי הגמרא לפניו, ששאל נعش מפני שאתה על כבודו, הוא אשר אומרים ראשי השבטים ליהושע עם תחילת מלכותו: "כל איש אשר ימרה את פיך ימות", שהרי אתה מלך והמורד במלכות חייב מיתה, אך כדי שממלוכת תיקון ותתקאים,

עגלה ערופה על הרוג גוי – הקל-וחומר שעשה שאל

אלא שדבריו קשה: איך יתכו ששאל טעה בדבר שכזה, והרי היה ציווי מהקב"ה להורגם?
ב"ענף יוסף" ועל "ענין יעקב" הביא בשם ספר "நால் ஶரக்கு", שכאשר בא שאל ליהלום בהם, נתגינוו قولם, וזה שאל מקל וחומר שציווי ה' לא היה באופנו זהה, אך טעה זהה, כי אין מקבלים גרים מעמלק, ועוד, שגירותם הייתה מיראה.
ב"நால் அடின்" ביאר, ששאל סבר שאף שיש ציווי להרוג, מכל מקום צריך עגלה ערופה לכפרה, ומשום לכך סבר שמאחר ואגג קיבל על עצמו זו מצוות בני נח, הרי קיימו וילמדו את זו המצוות, בעוד על יתר העמלקים לא סבר שיוכל ללימודים כדי שיוכל לקיים.

ישוב מוסרי נפלא על כן, הביא מן הגאון רבי אלעזר מנחם מושך, בעל "בעל אבוי עזרי", בשם מן הגאון רבי איסר זלמן מלצר, בעל "אבן האזל":

אכן, גם שאל ידע שעל הריגת העמלקים אין להביא עגלה ערופה, כי לא שיק עגלה ערופה בהרוג גוי, ואולם הוא חש שמא יקבל מידת אכזריות כשיהורג את עמלק, ועל כן עשה את הקל-וחומר במתורה לחזק את עצמו ואת כל ישראל נגד מידת הרציה.

ועל כך אמרו לו: "אל תהי צדיק הרבה!", שכן ממצוות לא מקבלים מידת אכזריות, וכיضا שאמרה התורה לגבי עיר הנידחת: "ונתן לך רחמים וריהםך!"

"שפט אמת" – יומא כב; "ענף יוסף" – שם; הגדת "אבי עזרי"

כג: "וירב בנחל" – אמר רבנן: על עסקי נחל. בשעה שאמד לו הקב"ה לשאול: "לך והכית את עמלק", אמרו: ומה נפש אחת אמורה תוהה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא – בהמה מה חטא? ואם גודלים חטא – כתנים מה חטא? יצאה בת קול ואמרה לו: "אל תהי צדיק הרבה". ובשעה שאמד לו שאל לדואג (שנואר א' כב, יח): "סביר אתה ופגע בכחנים", יצאה בת קול ואמרה לו: 'אל תרעש הוויה' האדמור"ר בעל "שפט אמת" מגור, רצה להוכיח מדברי הגמרא שאף על חלל גוי מבאים עגלה ערופה, כי אם נסביר שرك על نفس מיישראל מבאים עגלה ערופה, אזוזו קל-וחומר עשה שאל לגבי העמלקים? וראיה נוספת – מלשון הפסוק שנקט בלשון סתם: "כי ימצא חלל", משמעו כל חלל ולא דווקא יהודי.
אולם ה"שפט אמת" דוחה את הראיה, כי אולי הקל-וחומר היה שמאחר והרגו נפשות רבות, אולי היה גור אחד ביןיהם, אבל על גוי או צדיק להighbה. ובהגנות הגאון רבי יעקב מאיר בידרמן (מו) שמבאים עגלה ערופה מפני שלא הניחו להרוג לעשותות מצוות, וטעם זה אינו שיק בגוי.
כך גם הובא בספר "நால் ஶரக்கு" בשם המאירי, שדיין עגלה ערופה אינו אלא בהרוג ישראל, וכך כתוב הריב"א על התורה (בתחלת פרשת כי תצא), שאין מבאים עגלה ערופה על הרוג גוי, והוסיף ששאל טעה בדבר זה.

הציווי מיוחד לשאל על פי נביא – כדי שלא יוכל לדרש כל וחומר!

לפי זה, יתבאר עניין נוסף: בתחילת הטעון נאמר בפסוקים (שמואל א' טו, א-ג): "וזיאמר שמו אל שלא לאותו שלח ה' למשיך למלך על עמו על ישראל היה צור עתה לך והכיתה את מלך", וכוכורה יש להעיר: מדוע היה צורך במצוות מיוחדת "עתה לך והכיתה את מלך", והלא בלי זה מילא היה מצויה בכך, שהרי שניינו (סנהדרין כ): "שלוש מצוות מצטו ישראל בכניסתו לארץ: להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של מלך ולבנות להם בית הבירה"? בפרט קשה לפדי דעת היראים" (סימן תלה), שהביא את דברי הגמara בסנהדרין וכותב: "למדנו מכאן שמצוות זכר מלך – על המלך מوطלת ולא על שאר ישראל", והרי לשאל היה דין מלך, ואם כן הוא היה מצויה למחות את זכר מלך?

אך לדברינו יובן היטב: היה צורך במצוות מיוחדת לשאל על פי הנביא – כדי שלא יוכל לדרש כל וחומר, אלא יצטרך לקיים את דברי הנביא בשילומותם. וטעותו של שאל היהת שהשוויה נבואה תורה ודרש כל וחומר, ועל כך יצאא בת קול ואמרה לו: אל תהדי רלה! צדיק הרבה!

"אלומות יוסף" (ירושלים תש"ג), עמוד רלה

באשר ממירים את רצון ה' – יכולת ה' רחמנויות להפוך לאוצריות נוראה

העמלקים, שהרי את כולם הרגו ורק עליו חמלו, וכי אגג נחשב 'מיוחס' בעניין שאלה? הלא הוא מקור הרע, רע מכל בני עמו?DOI וואי צרכיהם הדברים ביאור לכשנתבונן בתוצאות הרות-הגורל של רחמנויות זו, שהרי חז"ל אמרו שיצא ממנה המן וככובא ב"מושב זקנים" מבצעי התוספות, פרשת בשליח יי', ח בשם המודרש, שבבילה שעיבב שאל את הריגת אגג, בא על חמורתא והולידה בנו, ונראה שם היה הורג את אגג מיד – לא היה המן נולד.

כיצד אירע לו דבר שכזה? הלא בתורה נאמר (שמות יי, טז) "כי יד על כס יה", ופירש רש"י: "נשבע הקב"ה שאינו שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחהundo מה ששלם כלו, וכשיםחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם", ואם כן אירח חמל שאל על אגג ולא חש לכessa שאינו שלם? מה גם שמריבתו בתקילה הייתה על 'עסקי נחל': זמה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלת ערופה, כל הנפשות הלו על אותה כמה וכמה. ואם אדם חטא – בהמה מה חטא? ואם גודלים חטאו – קטנים מה חטאו, הרי טענתו הייתה על העם, אך למעשה במלחמה עשה להיפך: הרג את כל העם, גברים נשים וטף, וזוקא על אגג שהיה הרשע הגדול מכלם – חמל ולא הרג, מה פשר הדברים?

אלא – ביאר ה"אלית השחר" – למדנו מכאן שהסתה קצר מרצונו ה', או מי שפטיל ספק כלשהו במצוות ה' – הרי הוא מוליד גרעין של עיטה נגד רצון ה', וסופו שימירה את פי הקב"ה, ואף שפעלו הנסיבות תקופה הפוכה לחלותו מקייםתו על ציווי ה', כגון מה שריאנו כאן שתהה על המצוות להרוג את העם ובפועל נמנע מה להרוג וזוקא את המלך אגג עצמוו, כי שורש הרע כבר בקריבו, ולמרות שתחילה היהת ברחמנויות המנוגדת לדעת ה', הרי ממנו

כג: יצאה בת קול ואמרה לו: אל תהדי צדיק הרבה".

והלא היה לו כל וחומר, שהיא אחת מי"ג מידות שהتورה נדרשת בהן: מדוע יצאה בת קול, שאף היא לא נימקה כיצד יש לפrox את הקול וחומר שעשה שאלות? על "אלומות יוסף" – שرك התרבות ניתנת להידרשות בי"ג מידות, אבל דברי נבואה לא ניתנו להידרשות בי"ג מידות, אלא מצויה לשם ולקים את דברי הנביא. ועל כן, מאוחר ושאל כבר הכתובת מפני שמו אל הנביא – לא בכוcho לדרש את הקול וחומר, אבל אילו היה לשאל רק את החשוב לקיים את מצות התרבות למחות את מלך – הרי היה הדבר ניתן להידרשות بكل וחומר.

ואף שספר הנקבאים דינם כתורה שבכתב, ואף הם ניתנו להידרשות בי"ג מידות – זה רק לאחר שנכתבו וחל עליהם דין תורה שבכתב, אבל כשאמור שמו אל לשאל עתה לך והכיתה – עדיין לא נכתבת נבואה זו, ומושום לכך היה או דינה כתורה שבעל פה שלא ניתנה להידרשות, כאמור ברשי' (שבת קלב), שתורה שבעל פה לא ניתנה להידרשות בי"ג מידות.

כג: בשעה שאמר לו הקב"ה לשאלות: "לך והכית את מלך", אמר: ומה נשא אחת אמורה תורה הבה עגלת ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה וכו'. יצאה בת קול ואמרה לו: "אל תהדי צדיק הרבה". ובשעה שאמר לו שאל לדואג "סב אתה ופצע בכחנים", יצאה בת קול ואמרה לו: "אל תרשע הרבה".

ב"ילקוט שמעוני" (שמואל א', רמז קכא) אמר ר' יהושע בן לוי: "כל שהוא רחמן על אכזרים – לסוף נעשה אכזר על רחמנים, להלו כתיב' זאת נוב עיר הכהנים הכה לפ"ח חרב' וגורה".

אך לכוארה – העיר מרכז הגאון רב' אהרן ר' ייב שטיינמן, בעל "אלית השחר" – הקשור שעשו חז"ל בין רחמנויות על האכזרים לאוצריות על הרחמנים אינו מוכח, שהרי יכולנו לומר שادرבה, המרחים על האכזרים מוכיח בכך כי ליבו רך ורחמן עד שאפיו על האכזרים הוא מרחים, וכל שכן שירחים על הרחמנים!

אבל חז"ל אומר לא כך. מדועו משושים שהמרחים על האכזרים נוטן מקום להתפתחות הרע, וממילא הרע ישולט גם בו, שהרי המלחמה נגד הרע היא 'מלחמות התגוננות', כי בלבידיה ישולט הרע בכל העולם, ומיהו האדם שבתווחה שכאשר הרע ישולט בעולם – לא ישולט הרע גם בו?

סמל הרע בעולם, וילתה לנו התורה הקדושה, הוא עמלק. אין זו מלחמה עם אנשים מסוימים, אלא מלחמה עם הרע, ואם כן המרחים על האכזרי למעשה הוא מרחים על האכזריות ונוטן לרע לשולט, וממילא נעשה(aczori) בעצמו ומתחזק על הרחמנים.

עד כדי כך הגינו הדברים, שלא על סתם עמלקים 'פושטים' חמל שאול, אלא על אגג, ראש ואראש לאוצריות העמלקיות בדור החוא. והרי זה עניין הזעק להסביר: למה חמל על אגג יותר מעל שאג

טוב מהקב"ה מה זה רعي והלא אין שמו וכיסאו של הקב"ה שלמים, אתה הצעיר במיוחד להחרים את עמלק, ומה לך לרחם עליהם? זה שורש הרע! ולימוד גדול למדנו מכאן: את ציווי ה' יש לקיים ללא ספקות ופקופקים, גם אם איננו מבינים, רק מושם שכך נצטווינו! "ימלא פ"י תhilתך" – חלק ב', עמוד תצא

עלול הוא להגיע עד כדי כך שיצווה באכזריות להרוג את כל כהני נוב הצדיקים!

הוא אשר אמר שמואל לשאול בסמור (פסוק כד): "כי חטא את קסם מררי", ופירש ה"מצודת דוד": 'החתא שיש במעשה הקסם הוא החטא בעצמו שיש בהמירה בדברי ה'. והסביר הדברים, שהמרי הוא החטא, כי עצם הדבר שאנו מקבל על מלכותם בשלימות ושילו תמיינות על ציווי ה' – הוא כשהעצמו הרע! וכי אתה יודעת יותר

שיעור החמליה' שלא בזמן... – שפוגע בזמןנו

שהסנהדרין הגדולה צריכים לצאת מלשכת הגזירות ולמדו את העיר הקרובה אל החלל, ולעשות ככל הסדר המפורט בפסקים, כדי לזעוק את עיקת הדם היהודי נשפה!

מעיו זה חשש שאול בחיר ה', בטרכם יצא למלחמה נגד עמלק, שבה הצורה ממש ה' להתאזר ולא לחטול ולמהות את שמות מאיש ועד איש מעולל ועד יונק – שמא תשריש המלחמה הזאת אכזריות לבב בני ישראל לרצוח ולשפוך דם גם לאחר המלחמה, ועל כן הקדושים רפואיים רפואה למכה והזיכר לישראל את פרשת עגלת ערופה, ובקל וחומר שעשה לא הייתה כוונתו למלחמה הזאת שבה יש חיוב להתאזר לפני עמלק, אלא על העתיד, להשריש בהם את מידת החמליה כדי שלא ינガבו באכזריות גם שלא במקום מצוה.

מה, אם כן, הייתה התבעה נגדו על כך? מדוע יצאה בת קול ואמרה לו 'אל תצדך הרבה' הלא כוונה 'חינוך' תורה היה לוי בغال העיטוי.

כיאמנם הפסיקה התורה בפרשת עגלת-ערופה באמצעות משפט המלחמה, אך בשעה שצריך לאחיזה בחרב וחנית ולצאת למלחמה – אין זה הזמן ללימודים כאלו הגורמים רפואיים רפויו במלחמה. אמן טוב להקדושים רפואיים למכה, אך זאת בתנאי שהרפואה תהיה מוכנה ומצונת בצלחות לשעה שיצטרך אחר כך, ולא שישתה את הרפואה קודם למכה, כי אז לא רק של תועיל אלא אף תזיק, כפי שאמנם היה כאן, שלבסוף חמל שיאל והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר, וזאת מושם שהשריש בהם את מידת החמליה ערבית היציאה למלחמה...

על כך יצאה הבת-kol ואמרה: 'אל תהי צדיק הרבה', אל תצדך יותר מהקב"ה, שהרי התורה עצמה לא כתבה את פרשת עגלת ערופה בטרום יצאו למלחמה...

"הגינוי צבי" (לונדון תש"ב), עמוד מטו; "ישלל לא יחשר" – דברים, עמ' רב

על הכל וחומר שעשה שאל מעגלת ערופה להריגת עמלק, הקשה הגאון רבי יעקב חריף מוילנא (ולא הוא הגאון רבי יעקב יוסף, מגיד מישרים בוילנא ולימים 'רב הכלל' בארא"ב): הלא עגלת ערופה היא דוקא על חלל מבני ישראל? וראה לעיל דברי ה"שפת אמת" בשאלת זו – המלקט). ועוד: הלא הקב"ה בעצמו ציווה עלייו על ידי הנביא: "לך והכיתה את עמלק וגוי' ולא תחולל עליו והמתה מאיש עד אש המעולל ועד יונק משור ועד שה מוגמל ועד חמוץ", ובמי מדובר – בשאול בחיר ה', מכה דברי ליצנות חס ושלום! ובמי מדובר – בשאול בחיר ה', שהיה כבן שנה שלא טעםطعم חטא, איך יעשה קל וחומר מופרך שכזה וידבר נגד ציווי ה'?

ומפני כל אלה, נוקט רבינו יעקב חריף בバイור אחר בפסוק: המתבונן בסוף פרשת שופטים, ימצא כי סדר ענייניים טעוון הסבר: לאחר סיום ענייני וסדרי המלחמה, נכתבה פרשת עגלת ערופה המשיכית את הפרשה. לרובה הפלא, הפרשה הבאה חזרה שב לענייני "כי תצא למלחמה" ופרש תיפת-תוואר הקשורה למלחמה, ולכןו הדבר תמורה: מדוע לא סיימה התורה את ענייני המלחמה בטרם עברה לפרש עגלת ערופה? הלא פרשת עגלת ערופה נראית כהפסקה באמצעות ענייני המלחמה?

אל – ידוע כי כל המיעדים שהאדם עושים, בין טובים ובין רעים,(IF פועלו עזה בפניהם) ואם עשו מעשה אכזריות, אף אם נאלץ לעשותו בגין רצונו, בכל זאת ישמשה את הדבר מספר פעמים ייחפץ טبعו להיות אכזרי. מעתה, חששה התורה הקדושה פן על ידי המלחמות שייעשו בני ישראל יתרגולי חיליה למעשי רצח גם שלא בשעת המלחמה, וכן סמוכה את פרשת עגלת ערופה, למדנו שהיית להשתמש בכליל נשך וליטול חיים הוא רק בשעת המלחמה ועל פי המלחמה, אך משחסטיימה המלחמה, כי ימצא חל באדמה – הרי זה אילו נחרב עולם מלא, עד

בין שאל שנולד עם מידות טובות, לדוד שעמל עמו מידות...

אייבדתי כמה דוד מפנוי", ורש"י מפרש: "שהוא צדיק ממק". מעתה, תמיחה גדולה מותבקשת כאן: וכי משוא פנים יש לפניו יתרך? והלא חס מלhaltות כך על הדעת, ואם כן, איך נפרש את דברי חז"ל שמהם עולה, לכארה, העדפה של דוד על פניו שאולי – אלא – ביאר הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ב"ירות דבש" – שאל מטבחו היה איש טוב, נולד עם תוכנות טובות ובהתנהגו היה טוב כלל, אף כלפי אנשים שביזו אותו. איש זהה, שהוא טוב לך, איננו ראוי להיות מושל ומנהיג, שכן בודאי ימחול גם לרשותים וכך ירבו פושעים במדינה שבה ישולט, ומשום כך אמרו "מלך

כב: אמר רב חונא: כמה לא חלי ולא מוגיש גבואה דמליה, סייעיה;

שאל באחת – ועלתה לו, דוד בשתיים – ולא עלהה לו.
רש"י מפרש: 'כמה סמור ומובתת, ואין צריך לחנות ולדאוג מכל רעה, מי שהקדוש ברוך הוא בעוזו, שהרי מצינו שאל נכשל באחת – ועלתה לו לרעה לו לרעה'.

זאת ועוד: מדברי חז"ל (מועד קטע תז): עליה כי שאל היה צדיק יותר מדוד, וכך אמרו: 'אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד: דוד, שירה אתה אומר על מפלתו של שאל? אלמלי אתה שאל והוא דוד –

אגב עניין זה, מעוניין לציין את מה שאמרו על הגאון רבי חיים מביריסק, שכח התנаг כל ימיו, בכל דבר על פי הדין, כשצריך לרחים – ריחם, וכאשר היה צריך הנהגה תקיפה – התנаг בתקיפות, וכלשונו הגאון רבי משה מרדי הליוי שולזינגר זצ"ל פניני רבינו יצחקאל, עמוד יא): "כל מי שבא במחיצתו של הגור"ח – לא יכול היה להגדיר תוכנות אופיו של הגור"ח כדרך שבני אדם מוגדים כל אחד: רחמי, אכזרי וכו', פנini שר' חיים היה יכול על פי התורה":
 "ילקוט פנינים" להגרם"צ טאקסין – חלק ב', עמוד 42; "במוצא שלל רב" – שמואל א', עמ' שנד

שמחל על כבודו אין כבודה מוחלט". מושל ומנהיג צריך להיות מסוגל להשיב לפושעים ולרשעים כגמורים ולא לסלוח ולוותר להם. דוד המלך, לעומת זאת, נולד אדמוני, עם תכונות שאינן טובות, אינם בעמל ובצלחה להפוך את טبعו ולשנות את מידותיו, עד שהוא יודע להשתמש במידת המתאימה לכל אדם וכל מצב, טוב שהיה יודע לרשותם. וכך מועד עליו הכתוב ושמואל ב – ח, טז): "ויהי דוד עוזה משפט וצדקה לכל עמו" – משפט לרשעים וצדקה לצדיקים, וכך בחר בו ה' להיות מלך על ישראל!

*

شمירת הדין מטרוגת על אדם, מזומנים לו מן השמים ניסיון

شمירת הדין מתגברת עליו, הוא בהתאם למעלותו של אותו אדם, שחררי ודאי שלא גנסה הקב"ה אדם גדול בעבירה חמורה, אלא בפוגם קל ודק, וכדברי חז"ל (בבא קמא נ): 'הקב"ה מדקך עם סביבו אפילו בחות השערה'.

לפי זה, יתALAR באופן נפלא המעשה הנודע ועובדת זרה ייח':' בשלה רב יוסף בן קישמא, הילך רבינו חנינא בן תרדין לבקרו. אמר לו: חנינא אחוי, אי אתה יודע שאמה זו מון השמים המליכיים? שהחריבה את ביתו ושרה את היכלו, והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו, וудין היא קיימת, ואני שמעתי עלייך שאתה יושב ועובד בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר מונח לך בחיקך! אמר לו: מון השמים ירחהו. אמר לו: אני אומר לך דברים של טעם, ואתה אומר לי מון השמים ירחהו? תמה אני אם לא ישפאו אותך ואת ספר תורה באש! אמר לו: רבוי, מה אני לחמי העולם הבא? אמר לו: כלום מעשה בא לידי? אמר לו: מועות של פורים נתחלו לי במעטות של צדקה וחקלתים לעניים, אמר לו: אם כן, מחקך יהיה חלקי ומגורלך יהיה גורלי'.

והכל תמהים: וכי לא נמצאה לרבי חנינא בן תרדין זכות גדולה מזו? ולהלא זה עתה שמענו כי ישב והקהל קהילות ברבים והרבץ תורה מותך מסירות נפש!

אולם הדברים יבוארו לאור הכלל האמור, שכשר מתגברת מידת הדין על מי מהצדיקים, אז ממציאים לו עלייה ומזמינים אותה לידי, כדי שמידת הדין תוכל לפגוע בו, וגודל הניסיון הוא בגודל מדרגת האדם.

מעתה, רב יוסף בן כסמא ראה כי מידת הדין שורה על רבינו חנינא בן תרדין, ועתידי הוא לההרג בידי הרשעים, ומשום כך שאלנו: 'כלום מעשה בא לידי?', כלומר: האם בא לידי ניסיון כלשהו ונכשלת בו – שעיל ידי זה תוכל מידת הדין לפגוע בך?' אכן, השיב רבינו חנינא בן תרדין, מועות של פורים נתחלו לי במעטות של צדקה וחקלתים לעניים, ובכך נכשלתי – כי מועות פורים הם לזריך הפורים ואסור להוציאם לצרכי עניים.

כאשר שמע רב יוסף בן כסמא מה היה הניסיון של רבינו חנינא, שאיןו אלא פגם קל ודק – אמר לו: 'אם כן, מחקך יהיה חלקי ומגורלך יהיה גורלי', כי כאן התברר שמדובר מעלהך לא היה אפשר להכחילך אלא בפוגם הקל והדק הזה!

"ישועות מלכו" ועל רמב"ם ושותחו-ערוץ) – ליקוטי תורה

כג: אמר רב הונא: כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה ס"יעיה; שאל באחת – ועלתה לו, דוד בשתיים – ולא עלתה לו. שאל באחת Mai ha'ay? מעשה דאגג וכו'.

הקשה ה"תוספות ישנים":'קשה לרבי בשאל נמי אילא שתים, שמתחלת קודם מעשה של אגג כבר ניחם הקב"ה כשהקריב העולה קודם שבא שמואל, וזה אמר לו "בקש ה' איש כלבבו" וגוי' (שמואל א, יג) והוא זהה לה לאחתיו? ואומר רבוי, דاز לא הפסיד המלוכה לגמרי, שזו לא הייתה בדעת הקב"ה להעבירה אלא ממנה ולא מבניי. אבל במעשה דאגג ניחם אגילה מבניו, עכ"ל.

הגאון רבי יהושע מקוטנא, בעל "ישועות מלכו", יישב באופן נוסף:

אכן, כבר בחטא הראשון החלה מידת הדין לטרוג על שאל, אינם עדין לא היה בכוחה לפוגע בו – עד שבא מכשול זה של אגג לפניו, שמו השמים זומן לידיו ננישיין, ואם היה עומד בו – היהתה נשארת המלוכה בידיו, אך מכיוון שלא עמד בו – איבד את המלוכה!

ובאייר לפיזה את דברי המדרש תנchromא (פרשיות ישב, סימן ד): 'א"ר יהושע בן קרחה: אף הנוראות שאתה מביא לנו – בעילילה אתה מביאנו וכו'. וכן אתה מזמין שאמר לו הקב"ה למשה: 'אם יראה איש באנשי האלה הדור הרע זהה את הארץ הטובה וכו', איש זה משה, וככתוב 'זה איש משה עני' – האיש המסייע באנשיים וכו', וכן הוא אומר 'עתה תראה אשר עשה לפרטיה' – במלחמות פרעה אתה רואה ואני אתה רואה במלחמות שלשים ואחד מלכים. וכיון שאמר להם 'שמעו נא המורים' – אמר לו הקב"ה: 'לכן לא תביאו את הקhal הזה', הו נורא עלייה'.

כלומר: אף בלא חטא מי מורייה, ועוד קודם לכן, נגזר על משה שלא יכנס לאארץ. עני מי מרים לא היה אלא עיליה. ובלי ספק נשבגים הם הדברים והעוקבים, ומכל מקום למדנו מהם כלל גדול: כאשר מתגברת מידת הדין על מי מהצדיקים, אז ממציאים לו עלייה ומזמינים אותה לידי, כדי שמידת הדין תוכל לפגוע בו, וככאמור הנביא יחזקאל (ג, כ): 'ובשוב צדיק מצדקו ועשה על נתתי מכשול לפניו'.

*

והנה, מוסיף ה"ישועות מלכו", ניסיון זה שמנסים לו לאדם

התולה את אשמו בקולר אחרים, איןו ראוי למנהיגות

דבריהם (וימת כב): "בעשה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאל: לך והכית את עמלך', אמרו: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלת ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא – מה מה מה חטא? ואם גודלים חטא – קטנים מה חטא? יצאה בת קול ואמרה לו: 'אל תהי צדיק הרבה!', עד כאן מדברי הגمرا.

הרי ראיינו שלא מושם שיציר החטא גבר לעליו עבר שאל על ציווי ה', אלא היה זה החטא בדעתה. ואדרבה, הוא עוד סבר שעשה מצוה בהז שלא הרג את כולם, והראיה שלו היהתה מדרשת הקל-וחומר שעשה ושמכוונה סבר שלא יתכן שהקב"ה יכול גזרה שכזו למחות את כל אשר לעמלך, ולבן השair מעמלך את מה שהשair.

ולא כן דוד. עליו לא מסופר שדרשות דרישות מון התורה להצדיק את חטאוי. הוא לא הרגיש שעשה מצוה במעשי אורה והסתה (דיהינו): שהוות למןות את ישראל בסוף ימיו וגרם שבאה עליהם מגיפות דבר. ואולי אכן חמור היה החטא היחיד של שאל משמי חטא דוד. שכן עבירה שהועבר אותה איןו מרגיש כלל שחטא – קשה היא יותר.

וכאשר ראיינו בדברי רבינו יונה ב"שער תשובה" (שער ג): "יעוד אמרו (בבא מציעא נט): 'המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא', ומה שלא אמרו כן על הרוץ שאין לו חלק לעולם הבא, כי המלבין פני חברו איןנו מכיר גודל חטא, ואינו נפשו מרעה על עונו כמו הרוץ, על כן הוא רחוק מעת תשובה".

על פי מאמרו בקובץ "הנאמן" – שנה י"ד (תל-אביב, תשכ"ב), עמוד 33

הסביר נוסף אודות ההבדל שבין שאל שאל הפסיד את המלוכה לדוד שלא הפסידה, אמר הגאון רבבי חיים אלעזרי, אב"ד קנטו או היי (מותיקי תלמידי ה"סבא" מסלובודקה):

שמדוֹל הנבְיאָה בא אל שאל במצוות ה' למחות את עמלך ולא לחמול עלי, אולם שאל עשה להיפך: "ויחמול שאל שוב את שאל, ועל מיטב הצאן והבקר". והנה, כאשר שמוֹל מבקר שוב את שאל, או האחרון מרגיש בקרבו כל חטא, אדרבה, הוא אומר לשמוֹל: "ברוך אתה לה' הקימוטי את דבר ה'", וכאשר שמוֹל שואלו ברכוגה: "זמה קול הצאן הזה באזוני וkol הבקר אשר אונכי שומע'", הוא משיביו: "אשר חמל העם", כלומר: העם רצה בכך ומה כוחי כי לעמוד נגדו הוא מאישים את העם ולא את עצמו.

אדם כזה, התולה את אשמו בזרים, איןנו מנהיג ראוי לשמו בישראל, מאחר ואין די אומץ בלבד להלחם על דעותינו, ובעוותנו דבר שלא כמשפט הוא מוגול תמיד את האשמה על ראש זולתו. אין עתרת המנהיגות הולמת אותו עוד, כי מונח הוא ולא מנהיג. דוד, לעומת זאת, בחר לתלות את הקולר בצווארו הוא, ולא להאשים אחרים, ועל כן לא ניטלה ממנו המלוכה.

"שבילי חיים" (ניו-יורק, תש"א) – פרשת יתרו

*

בזהדמנות אחרת, נקט הגר"ח אלעזרי בביורו נספח:

הוא מקדים תמייה מתבקשת: שאל, שכשר נמשח למולכה אמרו עליו חז"ל "כבן שנה שלא טעם חטא", איך יתכן שצדיק וחסיד כמוו יטיל את האשמה על העם?

אולם בדרשת חז"ל על "זירב בנחל", טמונה התשובה, וכך

הרגשת שאל – כמו 'מלך לשנה אחת' ...

ביאל על פי המשל הנודע שכתב ה"חובות הלבבות" (שער עבודה האדם, פרק ט'), וכנה נשא משל:

באחד מאיי יהודה היה המנהג שהיו יוצאים מדי שנה לבקש אדם חסר כל, והיו נוטלים אותו ומלבושים אותו בגדי שרף, וושיבים אותו בארמון המלוכה, וממנינס אותו למלך עלייהם – עד שהיתה חולפת שנה, אז היו מוצאים אותו מן העיר ונוטלים ממנו כל מה שבסנה ואסף בשנת מלכותו – ושוב מותירים אותו חסר כל.

והנה, באחת השנהים נפל לידיים איש חכם, וכאשר מצא את עצמו לפטע מתמנה למלך, חקר ודרש מהו הדבר הזה, עד שנודע לו סודם, ומאותו רגע לא עסוק בשום דבר אחד, לא התעסק בגינויו הבהיר שכיבודו במשך השנה, אלא הקדים את כל זמןנו ומרציו להזאת כל דבר יקר אל מקום מבטחים מחוץ לגבולות הארץ. וכאשר נשלה מה השנה ובני העיר הוציאוו אל מחוץ לעיר, כמנוגם, לא הצעיר כלל, אלא הלא מקום המבטחים שאליו שלח מבעוד מועד את כל שכיות החמדה ואוצרות הארץ, וחyi לו שם עד סוף ימיו בעשור והרחה.

המשל, כמובן, הוא חי האדם בעולם הזה, שאם יעשה כמנוגם המליך החכם והוא ישים אל ליבו כי בעוד זמו קצוב יקחוהו מכאנן ולא יטול עימיו מאותה לcker – יdag מבועד מועמד, בעוד הנר דולק,

כפי: "בן שנה שאל במלכו" – אמר רב הונא: בן שנה, שלא טעם חטא וכו'. אמר רב יהודה אמר שמוֹל: מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאל? מפני שלא היה בו שום דופי. דא"ג יונע משומ לרבי שמיעון בן יהוזדק: אין מעמידין פרנס על העיזבו אלא אם כן קופה של שודדים תליה לו מאחורי, שאם תזוז דעתו עליו – אומרים לו: חזר לאחורי.

כתב האלישיך: "אמרו חז"ל: 'מה בן שנה בללא חטא – אף שאל בללא חטא', וראו לשים לב דאיו כאנו מקום לספר שבחו, כי אם להגיד עניין מלכותו כמה היו ימי שני מלכותיו אך הנה בוגרמא למדונה: "אמר רב יהודה אמר שמוֹל: מפני מה לא נמשכה מלכות בבית שאל? מפני שלא היה בו שום דופי. אמר רב ביוחנן משומ בן יהוזדק: אין מעמידין פרנס על העיזבו, אלא אם כן קופה של שודדים תליה לו מאחורי, שאם תזוז דעתו עליו – אומרים לו: חזר לאחורי". ועל כן אמר הכתוב "בן שנה", כלומר: בן שנה בללי חטא היה שאל במלכו, ומשום לכך "ושתי שנים מלך על ישראל", ולא יותר, כי מאחר שהיה בללא חטא והיה בלדי דופי – לא נמשכה מלכותו.

והגאון רב ביוסוף שאל נתנוֹן מלבוב, בעל "שואל ומשיב",

ומעשים טובים שיעמדו לימיינו ביום שколо ארוך, וזו כוונת הפסוק "בן שנה שאול במלכו" – שאל התהלך תמיד בידיעה שלא עלום חוסן, ושיתכן שלטונו לא תימשך אלא שנה אחת, כאשרו מלך ממשלו של ה"חובת הלבבות", ומתווך בכך היה "בן שנה" – שלא טעם טעם חטא... אלשיך – שמואל; "דברי שאול" – יומה כב; "חובות הלבבות" – שעיר עבדות האדם, פרק ט'

להעביר לעולם הבא אוצרות של מצוות ומעשים טובים ככל שיוכל כדי שיהיו לו שם לתועלת בבואה יומו, ואז לא יצטרך כלל כאשר יגעו זמנו להיפרד, כי אדרבה, הולך הוא לאכול את הפירות שהכין לו בימי חייו.

והנה – הוסיף ה"שאל ומשיב" – גם שאל היה בנביאים הקודושים, אשר מסו בבעלי העולם הזה, וגם במלוכה לא התגאה, והיה נחבא אל הכלים ולא היה עושה כלום מלבד מצוות התגאה,

למה מחל הלל למקניתו ולא נקס בו כנחש?

בכבודו, ולא די לא נקס ונוטר לו על כך, אלא שמדובר הגדירה ניתנו להבין שהלל לא נטר לו איבה אפילו בלביו, שהרי השיב לו על שאלתו של לשון חיבה. ומה עם "כל תלמיד חכם שאינו נקס ונוטר כנחש – אינו תלמיד חכם"? ואכן, מכח קושיא זו הסיק האדמו"ר בעל "שפת אמת" מגור, כי כלל זה שאמר רבי יוחנן בשם רבינו שמעו בו היזדק, לא נאמר לדברי הכל, אלא תלוי הוא בחלוקת האמוראים (קדושים שב). האס הרב שמלל על בכבודו – כבודו מחול, או לא. רבי יוחנן סבר שאין בכבודו מחול, ועל כן חייב הוא לנקס ולנטור כנחש, ואילו הלל נקט בשיטה הסוברת שכבודו מחול, ולפיכך אף הוא מחל לאדם שפגע בכבודו. "שפת אמת" – יומה כג.

נקמת התלמיד-חכם ודימויו לושיבת הנחש

אתם עושים שליחותי, יש לי שלוחין וכיו' בכל אני עשה שליחותי. אמר ר' אחא: בכל הקב"ה עושה שליחותו, אפילו על ידי נחש, אפילו על ידי צפרדעים ואףלו על ידי עקרב ואפילו על ידי יתושים". זו הכוונה بما שדיםו חז"ל את נקמת התלמיד-חכם לנשיכת הנחש – כי גם התלמיד-חכם צריך לחתכו לעשות את שליחותו ולהעניש בנקמותו את החוטאים, ולא להנאת עצמו, כמו הנחש שאון לו הנאה בנשיכתו, ואני נושך אלא כדי לקיים את שליחותו יתברך. אדם שאינו נקס ונוטר כנחש, אלא מתכוון להנאת עצמו – אינו תלמיד חכם!

*

וכך פירוש הגאון רבי שמואל אהרון רabin, אב"ד קארטשיין: מצינו בגמרא (תעניית ד): 'האי צורבא מודרבנן דרתרה, אוריינטאה הו דקה מרתחאה ליה, שנאמר: "הלא כה דברי כאש"', וכוונת הדברים היא שכאשר התלמיד-חכם כועס, אין זה בשבייל בכבודו או להנאת עצמו, שהרי כעס בחיק כסילים ינוח וכל הכוועס חכמתו מסתלקת ממנו (פסחים טו): אלא עססו הוא בשבייל כבוד התורה או על עברי רצונו, מענו כבוד שמים, וזה הכוונה "אוריריאנא קא מרתחאה ליה" – שבעסו הוא מענו כבוד התורה.

ומכיון שכך, ראוי לתלמיד-חכם לא להירתע ולמסור את نفسه למען כבוד שמים, ודבר זה עליו ללימודו מן הנחש, שהרי על הנאמר בקהלת ו', יא): "אם ישוך הנחש בלא לחש", פירוש רשי" שלווחים לו מן השמים שישוך דוקא את האדם שחייב מיתה, ואמרו במדרש שכשר הנחש נושך את האדם – הרי הוא עצמו מות מיד, ונמצא שהנחש מוסר את עצמו למיתה בקיומו את מה שנצטוועה על ידי

כג', אמר ובב"י יוחנן משום ובב"י שמעון בן יהוץ: כל תלמיד חכם שאינו נקס ונוטר כנחש – אינו תלמיד חכם. והכתיב: "לא תקום ולא תתולו"? – הולך במנון הוא דעתך.

דין זה נפסק הולכה למעשה, וכן פסק הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה – ג, יג): 'תלמיד חכם שבזהו או חרפו אדם בפרהסיא, אסור לו למחול על בכבודו ואם מחל נעש שזה בזין תורה, אלא נקס ונוטר הדבר כנחש עד שיבקש ממנו מחלוקת ויסלח לו'. כך פסק גם הטור (יו"ד, סימן שלד) והשלוחו-ערוך (ויראה דעה רגמ, ט). ואם כן, יש לכארה מקום לתמייה גוזלה על הסיפור המפורטים (שבת לא). על אותן שני בני אדם שהתערבו ביניהם האס יצליו להקנית את הלל, והולך אחד מהם וניסה להקניתו בכמה וכמה אופנים, אך הלל נותר בענותונתו אף שהלה זל ופגע

ומהו הדמיון בין הנקימה והנטירה הנדרשת מתלמיד-חכם שפגעו בכבודו, לבין הנחש? כמה וכמה פירושים נאמרו בדבר. כך ביאר המהרש"א: נאמר לנחש שהאדם יושפנו ראש, כלומר: במקומות עיקר חיותו, ואילו הנחש לא יושפנו אלא בעקב, שהוא המוקם הנמוך ביותר שאינו עיקר חיותו. באופן זה צריכה להיות נקמותו של התלמיד-חכם – אף אם עשה אדם גודו דבר גדול, לא יקומו בו אלא בדבר קטו. וכך אמרה הגמara שכלי מי שאינו עווה כן, דהיינו: או שאינו נקס בכלל, או שנקמותו היא בדבר גדול – אינו תלמיד-חכם, שכן היה לו ללמדו מן הנחש!

*

באופן אחר, ביאר הגאון והדרשן הנודע רב יי' יהודה ליב עדיל מסלוניים, בעל "איי היס": מצינו בגמרא (תעניית ח): 'לעתיד לבוא מתבקצות ובאות כל החיות אצל הנחש, ואומרים לו: ארי ודרס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנהה יש לך? אמר להם: "ויאו יתרון לבעל הלשוו".' משמעות הדברים היא לגנות את בעל הלשון, שאנו מוכחים אותו על כך שהוא דומה לנחש, ולא לשם כך בראש הקב"ה את האדם, שהרי יש בידו בחירה להטות את עצמו מרעה לטובה.

כל זאת – ביחס לאדם, בעל הלשון שככלפיו מופנית התוכחה, אבל הנחש עצמאי, הרי לא ניתנה בידו הבחירה והוא יוכל לשנות את תוכנותיו ולא להכחיש, ואם כן אין בידו כל עוזן, שהרי הוא עושה ומקיים את כוונות הבריאה, שלתוכלית זו נברא. וכך מצינו במדרש ויקרא רבא, פרשה כב): "אמר הקב"ה לנביאים: אם אין

מעשייה העיר רדף אותו בימי חורפו עד חורמה. חלפו שנים רבות, הגאון מצא עלה ונעה ושם יצא כאחד מגאנוני הדור, והוא רודף היה סבור כי רדייפתו נשכח זה מכבר. אבל עת הפרעון הגעה, ואחריתו של אותו רודף הייתה קשה וمرة: הוא נפל מאירה רמה לבירה עמייקתא, הפסיד את הונו עד שנאלץ למכור את ביתו ומרוב עוגמת נש ויסורים הילך לעולמו. אשתו נאלצה לקבל מדי שבוע בשבוע קיצבת תמייה מהרב, שבשעתו נרדף כל כך על ידי בעלה.

המלחץ על כך ה"דברי חיים" את המאמר הנ"ל: "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר נחיש – אינו תלמיד חכם", וכך הסביר: כאשר הנחש פוגש אדם בדרך והוא שארה שהאדם עומד דומם ואינו מתרונע, כאלו קפא נציב קרת, אז לא יעשה לו הנחש כל רע, ואדרבה – יכולתו במשמעותו וקורות רוח, עד שיאמין האדם שנחש זה אינו מתכוון לנוגע בו לרעה כלל וכלל. ואג, כאשר הבהלה תסור ממנה,

כך גם התלמיד-חכם. הוא אינו ממחר לגמול למי שעשה לו רעה ורדף אותו, וכך מרגעו אליו את עצמו בחושבו כי רדייפתו נשכח מלב ולא יגענו עוד עלייה. ודוקא אז, תבוא עליו הנקמה מלמעלה וכגמלו ישיבו לו, עד שהכל רואים כיצד הדברים ח'ז"ל שבת כתיט): "כל המבזה תלמיד חכם – אין לו רפואה למכתו".

Maharsh'a, "אי הים" ו"רמת שמואל" – יומה, שם; פגנות הבית" (בקדמתה "הר הבית"), עמוד עז

הקב"ה באותה לחישה, וכך גם התלמיד-חכם, הנוקם למען כבוד שמים, צריך למסור את עצמו למייתה בשבייל כך, וזה הדימיון לנשיכת הנחש.

עוד הביא לבאר בשם של הגאון רבי אריה ליב ליפשיץ, בעל "ארי שבחוורה", על פי מה שאמרו ויומה עה: "אמור רב בייסי: בוא וראה שלא כבודת הקדוש ברוך הוא מدت בשר ודם. מدت בשר ודם, מקנית את חייו – יורד עמו לחייו. אבל הקדוש ברוך הוא איינו כו, קלל את הנחש – עולה לגג מזונתו עמו, יורד למטה – מזונתו עמו, וכך גם התלמיד-חכם צריך שבטחונו היה חזק כל כך, שידעו ויאמין שאין פרנסתו באה לו מיידי אדם, ועל כן לא יירטע מלוחמות בו כשועור דבר איסור ולא יחשש פה להה יקפח את פרנסתו, אלא יהיה בטוח שיזמין לו הקב"ה פרנסתו ממוקם אחר, ונחש שפרנסתו הולכת עימו לכל מקום!"

והגאון רבי שמואל מליסא, בעל "רמת שמואל", ביאר שכונת הדימיון לנחש לומר שכשש שנחש אין כוחו אלא בפיו, שהרי ארסו נמצא בין שנייו – וכך גם התלמיד חכם ינקום רק בפה, ולא בידים!

*

ביאור מעניינו בדימיון נקמת התלמיד-חכם לנשיכת הנחש, כתוב הגאון רבי צבי יצחק מאיכילזאהן מפלונסק, בשם של האדמו"ר בעל "דברי חיים" מצאנז.

ביאור זה נאמר אגב עובדה שאירעה עם הרבה של צאנז: אחד

אמת הבחן: האם אתה נוקם ונוטר 'כנחש'?

אבל אם המציאות הפוכה, ובענייןנים אחרים הוא יוצא ללחימה, אך מול חילול כבוד שמים הוא מחריש – הרי שת את כבוד עצמו הוא דרש.

זה פירוש הפסוק ('בדרך אפשר'): "חמת למו בדמות חמת נחש" – נדמה לו שאין לו הנאה לנחש, אבל באמות שקר הוא, וראיה להזה: "במו פָּטוֹן חַרְשׁ יָאֵטֶם אֲזֹנוֹ" – כשהמליחים את שמו יתרחק, או "שְׁלָא יִשְׁמַע לְקוֹל מְלֹחָשִׁים" – כשיראי ה' מליחים וממליחים סוד מהות על כבוד ה', והוא אינו משתתף עליהם, וגם שומע מה שמליחטים בשעה שהש"ץ חוזר התפללה, ולא ישמע "קוֹל מְלֹחָשִׁים" (קול תפילה לחש), והוא שותק ואדרבה, לעיתים הוא עצמו מהם מהמליחטים...), "חוֹבֵב תְּבִרִים מְחֻפֶּס" – הגם שמראים לו בשולחו ערוץ ובחיבורים גודל האיסור, מראה עצמו כאילו הוא יותר חכם מהש"ע והחיבורים, אויל לו!

"אמר ר' אהרון", עמי' קיט

בבאו לפреш את הפסוק בתהילים (נח, ה-ו) "חמת למו בדמות חמת נחש במו פטו תרש יאטם אזנו, אשר לא יישמע לקהל מליחים חobar ברקרים מתחם", הקדים האדמו"ר רבי אהרון רاطה, בעל "שומר אמונה" את ביאורו של ה"עירות דבר" למאמר הגمراה 'כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר נחיש – אינו תלמיד חכם', דהיינו: כמו שנחש אין לו שום הנאה בנשיכה, כי הנחש עperf לחומו, כך ת"ח הנוקם ונוטר ומתוקטט, צריך שלא תהיה לו שום הנאה לעצמו, רק לשמו יתרחק.

והנה, לפעם נדמה לאדם שכונתו לשם שמיים, אבל באמות טעות בידו. איך נוכל לבחון זאת? אם ראה אנשים שמבזים כבוד שמו ומחלים שמו יתרחק, או מבזים ת"ח, ובראותו זאת לבו כואב והוא לוחם מלחתת ה', ואם יש בידו למחות הוא מוחה בהם, כאשר מדברים בשעת חזרת הש"ץ, שאריך למחות אם בידו למחות, ואין נושאים פנים לגדור (כמבואר בש"ע קכד, ז), אם הוא מוחה נגדם – אז יודעים כי כוונת איש זה לשם שמיים.

הנחמה לאהרן: אם הוא לא יכול להדلك!

אהרן ואל בניו בהעלותך את הנרות וגוי?"
וtierץ הגאון רבי מאיר שמחה המכון מדווינסק ("משיד חכמה", פרשת בהעלותך), שאר השדלקה שררה בזור, בכל זאת כדי לחנק את המנורה בתחילת העבודה צריך היה שידליק ודיויק אהרן הכהן, ורק אחר כך, בשאר הדלקות, שררה בזור גם כן.

מעין זה כתב הגאון רבי יוסף ענג'יל מקראקה, בעל "גלאיוני הש"ס", לישב את מה שהקשו על נס חנוכה: הלא הדלקת הנרות

כז; הדלקה לאו עבודה היא. ולא? והתניא: "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש" – לימד על הצפת אליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכל שותה! הצפת אליתא – עבודה היא, הדלקה – לאו עבודה היא.

התוספות ישנים הביא את קושיתו של ה"ר יוסף: 'כיוון רה דהדלקה לאו עבודה היא, אמר כי כתיב בה כהן דכתיב (במודרך ח) "דבר אל

ושבטו כולם משרותי אלהינו. "יעוד, מה טעם לחייבות הדעתה זו, והלא קרבנו גדול משל נשיים, שהקריב בימיים קרבנות הרבה כל ימי המלואים. ואם תאמר שהיו חובה ונכוצה בהם, וחולשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוום לחנוכת המזבח – גם הדלקת הנרות שנחיכמו בה חובה ונכוצה עלייה? אבל עניין ההגדה זו לדורש רמז מפערשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר: חמונאי כהן גדול ובניו. ובלשון הזה מצאתה במגלת סתרים לרביינו ניסים שהזכיר האגדה זו ואמר: 'ראייתי במדרש כיון שהקריבו שנים عشر שבטים ולא הקריב שבט לי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך ניסים ותשועה וחנוכה שקרוריה על שםם, והיא חנוכה בני חמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפرشת חנוכת המזבח", עד כאן מדברי הרמב"ג. ומה סבר רשותי? לאור הנאמר לעיל, אמר הגאון רבי יוסף כהן, יובן: הקב"ה ניחם את אהרן ודוקא בהדלקת המנורה, והחנומה הייתה בזה שהכל תלוי בו, דהיינו: שלמרות שההדלקה כשרה באיזה מקום אילו לא יתחיל אהרן – לא יוכל אחר כך Zar להడליק. "דברי יוסף" – עמוד שלו

ראוי להזכיר את מצות "למשחה" בכל הקרבנות, אבל לא בניו!

לאור זאת, אמר הגאון רבי דב בעריש ווידנ펠ד – הרב מטשיבין, ביאור נפלא בפסוק (במדבר יח, ח): "אני הנה נתתי לך את משמרת תרומותיך לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לך עולם", והקשה בספר "נעום מגדים": מדו"ע 'הפריד' בין אהרן לבני, היה לו לומר: " לך ולבניך נתתים למשחה? אך הנה, בغمרא (סוטה טו). למדו מלשונו הפסוק הנ"ל "למשחה" – לגדולה, שצרכיך לאכול את הקדשים' בדרך שהמלכים אוכלים', דהיינו: **בישיבה ולא בעמידה.** ועתה, נפלא הדיק בלשונו הפסוק, שלפיכך חילק בין אהרן לבין בניו, בכתביו "לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לך עולם", דהיינו: דוקא לך', שאתה כהן גדול, נתתי את **כל קדשי בני ישראל למשחה** – לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלים', אבל לא לבניך, כי אצלם לא שיפכת אכילת קדשי קדשים בדרך של למשחה, שהרי נאכלים בעוזרה, ושם לא הותר להם לשפטו; שווית "זובב מישרים" – חלק א' סימנו קיא

דוחה את הטומאה, שהרי טומאה הותירה בצדורה, ולמה היה צריך בכך? וביאר ראב"ד קרפק, שהכל "טומאה הותירה בצדורה" נאמר רק בעבודה רגילה במקדש, אבל במקומות שאין צורך בפעם הראשונה, יש לעשות זאת בטהרה, אז לא היה צריך להנוך מנורה חדשה, ואולי אף לעשות חנוכת הבית למקדש עצמו, שהרי פסקה בו העבודה וכשחי התהדרה, ולכן היה הכרח שייעשה נס כדי לעשות זאת בטהרה.

*

לאור יסוד זה, התבאר עניין נוסף: על הפסוק (במדבר ח, ב) "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יארו שבעת הנרות", כתוב רשותי: "למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיים? לפי שראה אהרן חנוכת הנשיים חלהשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה: חיך, שלך גודלה משליהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות". והקשה הרמב"ז: "ולא נתרבר לי למה ניחמו בהדלקת הנרות, ולא ניחמו בקטורת בוקר וערב ששיכבו בו הכתוב ודברים לא: ישימו קטרינה באפס", ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעובדות יום היפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפניו ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרטטו ולברך בשמו,

ראוי יכול לקיים את מצות "למשחה" בכל הקרבנות, אבל לא בניו!

כח. בתוספות ד"ה אין ישיבה בעוזרה: תימה דאמր בפ"ב בזבחים (דף טז) ומה יושב שאוכל אם עבד חילל וכי, והכי אכיל והוא אין ישיבה בעוזרה? ויל', שאוכל בקדושים קלים הנאכלין בכל העיר וכו'.

התבאר בתוספות, שלא מצינו אכילת קדשים **בישיבה** – אלא בקדושים קלים הנאכלים בכל העיר, אבל בקדושים הנאכלים רק בעוזרה – לא שיכת אכילה בישיבה, אף שנאמר "למשחה – כדרך שהמלכים אוכלים', שהרי אין ישיבה בעוזרה אלא למליqi בית דוד'.

אולם כל זה הוא רק בשאר כהנים, אבל לכחן גדול היה מותר לשבת בעוזרה (כמובואר בתוספות סיטה מ: בד"ה והאמר), שנאמר (שמואל א', ט): "ועל הכהן יושב על הכסא על מזוזות היכל ה'", ואם כן הכהן הגדל היה יכול לקיים את מצות "למשחה" בכל הקדושים, שהרי לו מותר לאכול גם קדשי קדשים במושב בעוזרה.

מורים הוראה – כל שבט לשבטו, או רק מלוי וישכרי?

לשפטיך", ואמרו חז"ל (ספרין) שצרכיך שימנה דיינים לכל שבט, זה אמר כי שבט לוי, לצד מה שהוחנו שלא נשוא פנים לאב ולאח ולבן, ראויים הם להתמנות על **כל** שבט ישראל, והוא אומרו "ירו משפטיך לעקב" בדרך כלל, כי אין לחוש שישאו פנים לשפטים יותר משפטיך זולתם!>.

ולפי זה יש לומר, שאף רבא באמרו לא משכחת צורבא מרבנן דמורי, היה כוונתו למורי הוראה לכל ישראל, ששבט לוי וישכרכם הם שיכריעו הלהקה לכל ישראל. וכך משמע מה המשך

כו. אמר רבא: לא משכחת צורבא מרבנן דמוני אלא דעתינו משפט לוי או משפט יששכר, לוי – דכתיב "יוזע משפטיך לעקב", יששכר – דכתיב "ומבני יששכר יוזע בינה לעתים".

והקשר על כך, מדברי הגمرا וסנהדרין טז: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: "לשפטיך ושפטו" – מצוה בשבט לדון את שפטו? ותירץ הגאון רבבי מרדי אריה הלוי הורוויז, אב"דanganlia, על פי מה שכתב ה"אור החי"ס" הקדוש ודברים לא, על הפסוק "ירו משפטיך לעקב" – לפי שציווה "שופטים ושוטרים תנתנו וגוי'

בתקדומו לשׂוֹת "שׁוֹאֵל וּמִשְׁיבֶּב", שרוב מפרשיש השולחו-ערוך הם
כהנים ולויים:
בשם מרדיי' וירושלים תשס"ה), עמוד רצ'

הגמרה, שהקשו: 'זאמא יהודה נמי, דכתיב "יהודה מחוקקי"? ותירץ
רבא: אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא קאמינא'.
ויש לציין לדברי הגאון רבי יוסף שאול נתנזון מלובב,

מדוע הדגישה המשנה שרגמו את הצדוקי 'באתרוגיהם'?

לנו בהדgorה זו – שאין ניסוך המים אלא בשחרית, שאז יש בידי
העם אתרוגים!
ערוך לנר – סוכה מות:

*

אגב עניין זה:

הגאון רבי יהודה אasad, אב"ד סעדאהעלי ובעל שׂוֹת
"יהודה יעללה", מביא בשמו של הגאון רבינו קאף, אב"ד ווערבאפ,
באיור נפלא לכך שרגמו דוקא באתרוגים את רבי זира, שדרש ג'ר
מושת במאורת:

התוספות (סוכה ט). הקשו: מדוע דרישו מ"לכם" שאתרוג הנזול
פסול, והלא ממילא זו מצוה הבאה בעבריה? ותירץ אב"ד ווערבאפ,
שאם נסביר שמן התורה ספק דאוריתא להקל ורך מדרבנן הוא
להחמיר, מובן מדוע היה צורך בדרשת 'לכם' למעט אתרוג גזול, כי
אילו מודיע מצווה הבאה בעבריה בלבד למדונו, היה אתרוג שהוא
ספק גזול כשר למצואה, שהרי מן התורה ספק להקל, ולכן באה
הדרשה מ'לכם' למדונו שצרכיך להיות ודאי שלכם, אך ספק גזול
פסול למצואה.

והנה, הרמב"ם למד שמן התורה ספק דאוריתא להקל – ממנה
שהתירה תורה ספק ממזר וספק קהיל, אבל לרבי זира, שסביר כר'
יוסי ש'קהיל גרים לא אקרי קהיל', אם כן לא למדונו היטר בספק
קהיל, ולכן רגמו דוקא באתרוגים – לרמותו לו שמן הלימוד 'לכם' למעט
אתרוג הנזול יש ראייה שמן התורה ספק להקל, ואין לדרש כר' יוסי
ש'קהיל גרים לא אקרי קהיל!

רבי יהודה אasad עצמו מבאר באופו אחר:
בנוגה שביעולם לדריש בשבת לפני מנחה (כדברי ה"מן
אברהם", סוף סימנו רצבא), אך כאשר יש רב נכבד בבית הכנסת –
חולקים לו כבוד לדריש קודם תפילה מוסך. והנה, רבי זира אמר
(חולין מה) שאף שנאמר "שונא מותנות יחיה", ולכן כאשר היו
משגרים לו מותנה לא היה לocket, מכל מקום כאשר היו מזמינים
אותו לאכילה – היה נעה, משום שאמר 'אתיקורי הוא דמתיקרו
בי', כולם: הם מתכבדים במה שאינו בא לסעודתם, וasm כן אין זו
מותנה עבורי אלא הנאה עבורות. וכאן למדונו, שאף בני מוחזא,
שרובם היו גרים, כבדו את רבי זира לדריש לפניהם בשחרית,
בשעת נטילת לולב, ולכן כאשר כעסו על דבריו – רגמו דוקא
שהיה בידיהם באותו שעיה: באתרוגים...

עוד כתוב, שהלא וראי לשון רגמו דוקא אינה בדוקא, שהרי לא
הרגו ובותורה נאמר לשון רגמו דוקא אף הוא לאו בדוקא, שהרי לא כל
מה שנאמר 'ורגמו דוקא' יכול לעלמא' אף הוא לאו בדוקא, שהרי לא כל
בני מוחזא היו גרים אלא רובם, ואמנם במעשה הצדוקי רגמו דוקא כל
העם, ומשום שאף במחוזא רובם רגמו דוקא באתרוגים, لكن נקתה
הגמרה לשון זהה, כי לשון המשניות הייתה שגורה בפיהם...
שׂוֹת "יהודה יעללה" – חלק א' (אורח חיים), סימן קצה

כו: אמר רבי אבא ואיתימא רמי בר חמא ואיתימא רבי יוחנן: אין
מנסכך נים בהג אלא בהנheid של שחר וכו'. אמר רבי אשין: אף
אנן נמי תניינא: 'ולמננסק אומר לו הגבה ידין! שפעם אחד נס עלי
גבוי רגליין, ורגמו דוקא כל העם באתרוגהן. שממעינה'.

ראינו של רב אשיה ממה שהdagisha המשנה כאו שרגמו
אוותו באתרוגים – שניסוך המים איינו אלא בשעת נטילת לולב
ואתרוג, דהיינו: בשחרית, ולא בעת הקרבת תמיד בין העברים.
וכפירוש רשי', שהוכחה היא מההדגשה שרגמו דוקא באתרוגיהם,
ולשם מה חשוב לציין פרט זה? אין זאת אלא למדנו שניסוך המים
הוא בשעת נטילת לולב, דהיינו בשחרית.

אך הנה בגמרה בקידושין (ענ). מסופר על רבי זира שדרש
במאורתם, גור מוחרת, ואך שם נאמר שאנשי מוחזא רגמו דוקא
באתרוגים (רש"י מפרש: שהיו שם גרים הרבה והוקשה להם
שאמר שקהל גרים איינו נקרא 'קהיל' ולכן מותר לשאת מאורת),
ולמה היה שם צורך להזכיר שרגמו דוקא באתרוגיהם?
יישוב חריף אמר על כך הגאון בעל "ערוך לנר" (בחדושים
למסכת סוכה):

midbari הירושלמי עולה שאותו צדוקי מות כתוצאה מרגימתו,
שכו הסתפקו שם האם צדוקי זה הוא אותו צדוקי שעליו מסופר
בגמרה ביוםיא (יט): שינוי בעבודת הקטורת ביום הכיפורים כשתונן
את האש מבחוץ וכך נכנס ולא כדברי חז"ל שאמרו שהכהן הגדול
נותן האש על הקטורת רק כאשר הוא בפנים) ומתחזק בכך פשטו
בירושלמי שהיה זה צדוקי אחר – זה מות ביה"כ וזה מות בסוכות,
על ידי שרגמו דוקא.

אך לכארה יש לתמונה: מניין לו לירושלמי שרגימתו באתרוגים
גרמה למותו, והלא ראיינו שרבי זира, שנרגם אף הוא באתרוגים,
לא מלהרגימה, שהרי מוחזא, שבה אירע המעשה, היא בבל
ורבי זира נפטר בארץ ישראל (כמתבאר בגמרה מועד כתון כה):
אלא – הוא מיישב – בהמשך הסוגיא בסוכה יש תוספת למעשה
זה: "תנו רבנן: מעשה בצדוקי אחד שניסיך על גבי רגליין, ורגמו דוקא כל
העם באתרוגהן. ואוטו היום נגמלה קרן המזבח", והביאו בול של
מלח וסתמו דוקא, ורש"י מפרש: "נפגמה קרן המזבח – על ידי אבני
שזרקו בו", ולכארה: הלא במשנה נאמר שרגמו דוקא באתרוגים, ומניין
לו לרשי' שזרקו גם אבניים? אך יש לומר, שסביר שתרוגים מטבח
בריאתם הם רכים, ולכן אף אם גודלים אין בכוחם לפוגם דבר
קשה כמו המזבח, ולכן הכרח הוא לומר שזרקו גם אבניים, ומושום
כך מטעם הצדוקי, אך רבי זира שלא נרגם אלא באתרוגים – לא מות,
ולכן מיושב מזוע הדגיסה הגמורה שנרגם באתרוגים, להשמעינו
שלא מות רבי זира כתוצאה מרגימה זו.

אולם עתה לכארה קשה על הגמורא בסוכה: מאחר והצדוקי
נרגם גם באבניים, שמתוך כך נפגם המזבח, מדוע נקתה המשנה
שרגמו דוקא באתרוגים, ולא נקתה סתם שרגמו דוקא או שרגמו דוקא
באבניים? ואמנם מותוק כך הסיק רב אשיה שהמשנה בבקשת חדש

הarterog – ניקור עיניהם של הצדוקים!

שבעל פה, ולכון שפך את המים על רגליו בדרך ביוזי, במקום לנסכים לתוך הספל שעל גבי המזבח, ולכון העם בתוגבה רגס אותו דока באתרגונים, כאומרים לו: אם איןך מקבל את דרישות חז"ל – מנין לך בכלל ש"פרי עץ הדר" הואarterog, שמא הוא פרי אחר...
עבור הצדוקים, arterog היא כ"גירה בעינה דעתנו", שכן הוא ממחיש להם את העובדה שאנו הולכים בדרך שהתו לנו חז"ל, ולא בדרכם הקולקטני!
מפי אבי מורי שליט"א

הסביר נפלא למה רגמו כל העם את אותו צדוקי דока באתרגוניהם, שמעתי מאבי מורי, הרה"ג רבינו שבתי דב רוזנטל שליט"א:
הכלות רבות מיסודות על דרישות חז"ל בתורה שבבעל-פה, וכך גם ניסוך המים בחג הסוכות אינו מפורש בתורה, אלא כך קיבלו חז"ל בתורה שבבעל פה, וכן הדרשה שarterog הוא "פרי עץ הדר" האמור בתורה, קיבלו חז"ל ברוח חדש, אך לא נתרפש בתורה במפורש.
ונהנה, כהו זה היה מכת הצדוקים, שאינם מאמינים בתורה

מדוע הוזכר דока עירוב תשילין מכל המצוות שקיים אברם אבינו?

ליום-טוב שלו מעלה על פני השבת, ומותר היה להכין מיו"ט לשבת, גם ללא עירוב תשילין.
אך בכל זאת, מכיוון שבנינו עתידים לקיים, קיים גם אברם אבינו אפילו עירוב תשילין!
מפני השמועה

*
אחרוניים נוספיטים התקשו גם הם במה שנקט עירובי תשילין. בספר "ריש יוחסין" הגיעו וגרס "עירובי חצרות", "מן שודיע תוקפו של השם יתברך שהוא הדיע החידוש בעולם והקב"ה שלית בעולם".
בגהות מהרץ' חיות גרטס "עירובי תחומיין", ולගירסתו זו הלימוד הוא מההמילה "עקב", שהיינו מה שהאדם דש ברגליו, וזה תחומיין שהמצויה מונה בעמי רגילים שלא יلد בשבת יותר מאלפיים אמרה". ובאמת שכן כתוב כבר הראב"ד בספרו "האשכול" (הכלות תפילה וקריאת שמע סימנו י') "ודאי קיים אברם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב וגוי – מצווה הקשורה עם הליכת העקב והרגל".
אחרונים

כל: אמר רב: קיים אברם אבינו כל התורה כולה, שנאמן "עקב אשר שמע אברם בקולו ונוי". אמר רב ואיתנאי רב אש"י: קיים אברם אבינו אפילו עירובי תשילין, שנאמן "תורות" - אהת תורה שבכתב ואחת תורה שבבעל פה.

רבים הקשו: מדוע נקט דока עירובי תשילין, ומהו החידוש המיוני שבו, על פניו שאר מצוות דרבנן?
ותירץ "אבני נזר", שהנה לאmittio של דבר ראוי היה להתייר הכנה מימים טוב לשבת, גם בלי עירוב תשילין, שכן השבת חמורה היא מיו"ט. ומה שבכל זאת הרצינו רבנו עירוב תשילין, ביאר הרמב"ן שביו"ט יש מעלה יתרה לעומת השבת, כיון שבשתה היא קביעה וכיימה", קדושתה בזמן קבואה היא בידי שמים, ואילו יו"ט "בית דין מקדשי ליה", ישראל עצם קובעים אותה בעצם, יש בה מעלה לפיכך קדושות יו"ט שישראאל קובעים אותה בעצם, יש בה מעלה יתרה לעומת קדושת השבת.
ואולם, כל זה הוא לאחר שניצטו ישראל על השבת. אבל אצל אברם אבינו, אשר קיים את כל התורה מעצמו, ללא ציווי, הרי אצלו הייתה גם קדושת השבת קבועה בידי אדם, וממילא לא הייתה

איך קיים אברם אבינו ממצוות פסח, יבום, חליצה וכו'?

בוקר באש תשרופי" ומצוות עשה של "זהבב את הגזילה", מפני שזה בידם לעשות לאכול מן הקדשים ולהותיר במאיד ולקיים מצוות עשה של שריפת נותר וכן נזול ולהшиб אח-כך, ולא נמנעו מזה אלא מהאהבת ה' שלא רצוא להותיר וכוי' נמצאה שהמצוות עשה בידם לקיים כל שעה אלא שם אגנוסים מלקיים שלא יערבו חז"ל על רצון ה'.
ואם כן הרי הוא כאילו עשאים וכיימו העשה ההיא".

עוד כתוב הגאון רבי יוסף שווארץ ליישב באופן אחר, שבאמת לא קיים אברם אבינו מצוות פסח קודם שמלא את עצמו, ומה שאמרו חז"ל שקיים כל התורה כולה הינו שבסמך כל ימי חייו הספיק לקיים את כל המצוות וכן כתבו בפירוש ר' מברטנורא וריב"א על התורה).

ישוב נוסף, על פי שיטת הרמב"ז, שהabboות לא שמרו את התורה אלא בארץ ישראל ולא בחו"ל הארץ. ואם כן אפשר לומר שבibi"ד בניסו היה אברם יצא לחו"ל, כדי שלא יתחייב בקרבו פסח.

איך יכול היה אברם אבינו להקריב קרבן פסח קודם שנימול – נשאל הганון והמלך הנודע רבוי יוסף שווארץ מגروسוורדין – והוא נאמר זכל ערל לא יאל בו?"
והוא משיב בפשיות, שהנה לאורה יש להבינו איך קיים אברם אבינו מצוות יבום וחליצה ויבול ועוד כドומה הרבה מצוות שאינן נהוגים אצל כל איש ואיש, והרי נאמר שקיים אברם כל התורה "coleha", ומצוות אלו לא יכול היה לקיים? על כן צריך לומר שאכן אברם קיים רק מצוות שיכל היה לקיים, אבל את המצוות שמטבעם כלשהו לא יכול היה לקיים – באמות לא קיים. וכך על פיו נחשב שקיים את כל התורה כולה, שהרי איןנו גרע ממי שחישב לעשوت מצווה ונאנט ולא עשה, שעליו אמרו חז"ל "מעלה עליו הכתוב כאילו עשהה".
(סביר מעין זו כתוב ה"חותם סופר" וורה דעה סימנו ריט): "דוודאי חסידים הראשונים שהיו מתאימים לקוים כל מצוות עשה שבתורה, לא היו דואגים על קיומן מצוות עשה של "זהבב את הגזילה" עד

הקריבו קרבנו פסח – והלא שמא היה להם דין "בן נח" וככפי שהסתפק בכך בעל "פרשת דרכיהם" ועברו על הלאו של "כל ערל לא יאכל בור"?
ישוב נפלא לחשיא זו, הביא הגאון רבי יוסף שווארטץ בשם של **גאב"ד קערעטען:**
 ועוד הוא שבנו נח אסור לאכול מקרבנו פסח שהקריבו ישראל, אבל אבותינו הקדושים לאחר שנימולו יכול לאכול קרבנו פסח שהם עצם הקריבוי, ממה נפשך: אם דין כישראלי – שפיר, ואם דין בני נח – הרי אין זה קרבן פסח כלל, ואין כל אישור באכילתיו!
 שם

לבסוף הוא מוסיף לתוך בחדוש נפלא: אברהם אבינו קיים את מצות קרבנו פסח, כמו גם את שאר המצוות שלא כל איש מתחייב בהם (וככפי שפירטנו לעיל) – בלימוד התורה, כאמור חז"ל שככל העוסק בתורה עולה נחשב לו כאלו הקריב עולה, וככפי שפירש בספר "סמא דחיה" על מה שאמר היל לאוטו גוי שביקש ללימוד את כל התורה על רגלי אתה: "ואידיך זיל גמור", דהיינו שיכל לקיים כל התורה בלימוד הלכתיה...
 שו"ת "גנזי יוסף", סימן מה

*

עוד היו שהקשו: אף לאחר שנימול אברהם, וכן יצחק, איך

למה לא נימול אברהם קודם שנצטווה?

מל אברהם את עצמו, מפני שאז הייתה הנבואה מסתלקת ממנו!
 "באר ראי" להגר"ר קצנלבוגן – סימנו ס'

*
אוודות קושיא זו, כתוב הגאון רבי יעקב יחיאל וינברג מברלין,
בעל "שרידי אש":
 "זאנני הפעוט, מעודדי הייתי תמה על המקשים: הרי מצות מילה ניתנה בתורה ברית שכרת עמו הקב"ה, כמו שתובע "והיתה בריתי בשברכם", והיא אותן קודש, ואיך אפשר היה לו לקיים מצוה זו קודם שנכתרת עמו ברית זאת?"
 והוא מוסיף: "ולדעתי לא קיים אברהם אבינו מצות מצחה ומרור וכדומה, ורק מצות שלא ניתן בתורה אותן וזכר לマורעות שאירעו אחריכם. ובעל כרחך צריך לומר שהשלשו קיימים אברהם אבינו כל התורה כולל' איינו ממשען כל דוקא, שהרי אי-אפשר לומר, למשל, שקיים מצות מחצית השקל או מחייב עמלך וכדומה."
 "וזה נראה לי לומר, שלא יכול אברהם אבינו לקיים מצות מילה קודם שנינתנה, שבאים היה מקיים אותה – לא היתה יכולה להיעשות אחר-כך לאות ברית בין הקב"ה ובינו, שמכיוון שכבר קיימים אותן קודם שנכתרת הברית, אם כן איןנה עוד אותן ברית, ועל ידי זה היה אברהם אבינו מבטל חס ושלום רצונו של הקב"ה".
 שו"ת "שרידי אש" – חלק ב' סימנו קמט

ראייה לעניין קידוש לבנה בקטן

שגדל והגעע למצותיהם?
 ולכאורה, הוא כותב, יש להביא מקור לשאלת אם ראוי להמתין עד שיגדל – מתי רצוץ של רבינו תם, והיינו: שכים שאברהם אבינו המתין ולא נימול עד שהיה בר חיובא – אף אותו נער ראוי לו שימושין עד שיגדל ויתחייב במצוות, ואיז יקדש את הלבנה.
 (אם נמנע על ההשווואה בין שני העניינים, העיר דודי הגאון רבי דוב מאיר איינשטיין זצ"ל, שהרי לאברהם אבינו לא היתה כלל מצוה קודם לנו, ובכגון זה אכן עדיף להמתין עד שיתחייב, אבל בנידון שלפנינו הרוי בכל זאת יש על הקטן מצות חינוך, ומדובר נאמר שישחה את המצווה? אך אולי יש לומר שארדה, אם אכן הדין הוא שעדיין להיות 'מצווה וועשה' – ממילא אין מצות חינוך בעודו קטן, ויש לעיין – המלקט).

מפורסמת הקושיא: מאחר ואמרו חז"ל שאברהם אבינו קיים את כל התורה עד שלא ניתנה, ואם כן מדוע לא קיים אף את מצות מילה קודם שנצטווה?

תוירוץ נפלא מובה בשמו של הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין: רשי (ולעיל יז, א) על הפטוק "התהלך לפני והיה תמים", כותב: "התהלך לפני במצוות מילה ובדבר הזה תהיה תמים – שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני".
 ומכאן, אמר הגאון הנ"ל, מקור לדינו של הרמב"ס (פ"ז מהלכות יסודיו התורה ה"א): "שמנתני הנטואה שהנביא צריך להיות 'שלם בגופו', ואף אחד מנוסאי כל הראב"ס לא ציוין מהו מקורו של דין זה, שהרי בוגרנא אנו מוצאים שהנביא צריך להיות רק חכם, גיבור וכי', והראב"ס עצמו מפרש שהכוונה של גיבור הוא "גיבור במידותיו", אבל שלם בגופו לא נזכר בשום מקום?
 אלols לפי המדרש הנ"ל, שהקב"ה אמר לאברהם "שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני" – יובן. כי ככלaura יש להבין: מה בך אם יהיה נחشب לבן מום? ועוד, למה הריספו בעלי המדרש את המילה "לפני"!
 אלא, מכאן למדנו שלאför שנצטווה על המילה, כל זמן שהיא עדין ערל נחشب ל"ויתרת" ולכו נחشب לבן מום, ומכאן שקודם שנצטווה לו היה נימול היה בעל מום מלחמת החסרון בגופו. לכן לא

מיית אברהם לאחר שנצטווה

ב"תוספות השלם" ולסבי הרה"ג רבי יעקב גليس זצ"ל הובא תירוץו של רבינו תם, שאברהם העדיף להמתין עד שייהי 'בר חיובא', ורק אז לקיים את המצווה, ואני זה דומה לשאר מצוות שאף על פי שקיימים לפני שנצטווה – יכול היה לקיים שוב לאחר שימושה, שהרי מילה כיוון שקיימה שוב אינו יכול לקיים.
 מרכן הגאון רבי צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים, משתמש בתירוץ זה, כאשר הוא דן בשאלת שرحונחה בפנוי. קטן שימלאו לו יג' שנים לפני שיעבור חלקו הראשו של החודש – האט מן הראי שימתיין מלקדש את הלבנה עד שיגדל ויהי בר חיובא, או שהוא עדיף שיעשרה את המצווה בזמןנה ולא ימתני? בנוסח הסתפק הגוץ': אם נסביר שאנו מeo הרاوي להמתין עד שיגדל – מה יהיה דיןו של מי שלא המתין ובירך בקטנותו, האט צריך לחזור ולברך לאחר

אולם הוא דוחה את הראייה וכותב שיש לחלק בין הנושאים, שהרי לעניין קידוש מכל מקום יש חיוב מודרבננו, מה שאנו כו' בדיןינו שלפנינו הרי נחלקו רשי' ותוספות (ברכות מה). בוגדר מצות שהקטן חייב בהן משום חינוך – האם המצווה היא על הקטן עצמו, או שהיא היא על האב המחנכו, ולפי זה בהיותו קטן לא היתה עליו מצווה אפילו מודרבננו, ואם כו' לכואורה לא נפטר במה שבירך אז. על פי כתוב יד מרן הגראץ' פראנק צ'ל

על השאלה השנייה: אודות מי שכבר בירך ברכת הלבנה בקטנותו, האם יחוור וירך לכשגדיל – מביא הגראץ' פראנק ראייה מדברי ה"מן אברהム" (סימון רס"ק א'), שהמקדש על היין בתוספת שבת מקיים מצות קידוש, והלא Tosfot שבת אינה אלא מודרבננו ואילו מצות קידוש היא מון התורה ובכל זאת יוציא יהודתו, ומכך שקיים מצוה דרבנן מועיל לדאוריתא, ואף בעניינו נאמר שבקדשו את הלבנה בעודו קטן, יצא ידי חובה אף שהגדיל בימים שלאחר מכן.

מאחר ואלייעזר עבד אברהム היה יושב בישיבה לבנו בשם זה

רא"ש" (סימון ק"צ), שתירץ באופן זה את קריית השם ישמעהל, שכשלעצמיו הוא שם נאה (משמעותו: ישמי אל-). עוד תירץ החיד' א', שמה שאין קוראים בשמו – הוא כאשר הוא רשי', אבל אלייעזר עבד אברהם היה צדיק, ואמרו חז"ל שהיה "יקון יושב בישיבה" (וומא כת:) וכן אמרו שהיה "דולה ומשקה מתרת רבבו", ואף אם נאמר שהיה אරור מן הגזע שלו – הוא עצמו היה צדיק, וכמו שאמרו חז"ל שיצא מכל אrror ויש אומרים שנכנס בחיים לאן עדן. ולבסוף הוא מיישב באופן נפלא שיעיל אף לשיטת המבי"ט הסובר שבדרכ כל אין לקרה בשם אלייעזר: שהרי אמרו חז"ל וילקוט שמעוני יתרו רמז רס"ח: "כשעלה משה לмерום, מצאו להקב"ה שההיא אומרת: 'אליעזר בני אני אומר עגלה בת נשתה וכוי' ואמר משה: רבונו של עולם, יהוה רצונ שיעיצה זה החלצתי, הדא הו אדכנייב זומש האחד אליעזר" – ושם אותו המפורסם אלייעזר, עד כאן מדברי הילקוט. ואם כו' אין קושיא איך קרא משה לבנו אלייעזר – שהרי קיבל את שמו ממשים...
שור'ת המבי"ט – חלק א' סימון רעו; שם הגדולים להחיד' א' – מערצת א'אות לד

עוד בעניין זה: שור'ת "תירוש ויצהר" – סימון קט; "במוצא של רב" – שמות י, טו

כת: אלייעזר עבד אברהם זקן יושב בישיבה היה, שנאמר "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו", אמר רב אליעזר: שמישל בהתורת ובו. "הוא دمشق אליעזר" – אמר רב אליעזר: שדולה ומשקה מהתורתו של רב לאחריהם.

הגאון רבי משה בן יוסף מטראני – המבי"ט כתוב לחכם ששמו רב אלייעזר, שאין שמו על שם אלייעזר עבד אברהם, שהוא אරור ואינו לקרה בשם ויפוי שמצינו בגוראה במסכת יומא (לח): שלמדה כך מן הפסוק "ושם רשעים יركב", אלא על שם אלייעזר בן משה רבינו ע"ה.

אך כת – טועו החיד' א' ב"שם הגדולין" – מצאה החקירה מקום לנוח על משה רבינו ע"ה: איך קרא לבנו אלייעזר, והרי אליעזר עבד אברהם היה ארור? ואף שהוא לא התכוון בקראו שם לבנו שיהיה על שם אלייעזר עבד אברהם, מכל מקום הרי מה שאמרה הגמורה שאין קוראים בשם זה אך כשהיאנו קורא על שמות של הרשעים שבשם זה ואפי' כדי שיש לו טעם אחר בקריאת שם זה?

שלושה תירוצים כתוב על כך החיד' א'. בראשונה הוא מיישב שכאשר השם עצמו הוא טוב נאה ויאה, אין משבחים בכך שגס נרע נקרא בשם זה. ואך כאן הלא הפסוק עצמו מנמק את השם אלייעזר בטעם שאין טוב ונאה ממנה: "כי אלוקי אבי בעזיר". והוא מביא שמא סברא זו בשור'ת "בשים"

שבח האבות הקדושים: שכחית עיניהם נבעה מישיבותם בישיבה!

אדם – כבדו עיניהם ולא יכולו לראות, ובשבחים בא הכתוב לדבר, ולא בגנותם.
ואולי כוונת דבריו, שהיחלשות הראייה בשל זיקנה, יש בה גנאי לאדם, ואילו מי שראיתו כהטה כתובצהה מעסוק התורה, הרי זה שבחר עבورو, שהרי תורה מתחת כוחו של אדם, ואדם לעמל יולד', ואשרי המקירב את טובותיו היפות עבור עסק התורה.
ריטב"א – יומא כת:

*

באותו עניין:

על דבריו הנודעים של רבי אליעזר בן עזירה: 'הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמיר יציאת מצרים בלילה', תמה המה"ל ב"గבורות ה" (פרק נג): הלא בגוראה (ברכות כת). נאמר

כת: דאמר רב כי חמא ברבי חנינא: מימיהן של אבותינו לא פרצה ישיבה מהם וכו'. אברהם אבינו זקן יושב בישיבה היה, שנאמר "ויאמר אברהם זקן בא בימי", "zechak Avinu Zkun" וישב בישיבה היה, שנאמר "ויהי כי זקן יצחק", "יעקב אבינו זקן יושב בישיבה היה, שנאמר "ועיני ישראל כבדו מזקן".

הריטב"א מעיר, שבודאי אין הכוונה לzikna הנובעת מרוב ימים, אלא ל'זקן' – זה שקנה חכמה. אך הוא מקשה: הלא המשפט ההפוך: "וותכהין עיניו מראות", וכן ביעקב נאמר שעינוי "כבדו מזקן לא יכול לראות", ואם כו' הכוונה לzikna של רוב ימים? והריטב"א משיב בתקיפות: 'חס ושלום ומשום רוב ימים כבדו עיניהם', דהיינו כתיב וישעה מ, לא): "וקויה ה' יחלפו כח", אלא אודרבה, מרוב רגילותם בישיבה ו'ותsha' שמתשת כחו של

התברר שהלבנת זקנו הייתה בדרך נס?

ועל כך אמר הגאון בעל "חתם סופר", ביאור נפלא: בדרך הטבע צרכי היה זקנש של כל חכמי ישראל להחוויר ולהלבין מרווח עיונים וחולשת כוחם, אולם בהשגת הקב"ה, נוטן התורה יתברךשמו, לא כהתה עינם ולא נס ליחס של לומדי התורה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע וקווי ה' יחליפו כה, ואדרבה, התורה נוטנת ללמידה חיים, כה וגבורה – זהה בדרך נס. ורק לגבי רב אלעזר בן עזריה, כאשר רצה הקב"ה שיתמנה לנשיאה, סילק את הנס והחזירו למצב הטבעי, ואז מילא הלבין זקנו כתוצאה מיגיעתו בתורה...
గבורות ה"ל מהר"ל – פרק נג; פירוש המשניות להרמב"ם – ברכות א, ה; "תורת משה" – חי שרה; "במוצא שלל רב" – הגדה של פסת, עמוד קיט

שרבי אלעזר בן עזריה היה רק בן שמונה-עשרה שנה, ורק היה נראה כבן שבעים בעקבות המעשה עם רבן גמליאל והנס שארע לו, ואם כן מהו החידוש בכך שהיה בן שמונה עשרה ולא זכהشتיאמר יציאת מצרים בלילה, וכי מדוע צרכי החכמים לשם עב��לו של בן שמונה עשרה שנה?

ורבים ישבו את תמיית המה"ל – על פי דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, שכותב: "ילא אמר 'בן שבעים שנה', כי לא היה בו שבעים אלא צעיר לימים היה, והיה מרובה לשנות וללמוד ולקרות יום ולילה, עד אשר תשש כוחו ונזקה בו שיבת וחזר כזקן בן שבעים שנה", ומאחר שסביר הרמב"ם שהלבנת זקנו הייתה כתוצאה מרוב לימודו ועינונו, אם כן מובן מה שאומר שאף שלמד ייגע כל כך עד שנראה כבן שבעים שנה – בכל זאת לא קיבלו את דעתו בעניין הזכרת יציאת מצרים בלילה.

אלא שעל עצם דברי הרמב"ם הקשו המפרשים, שהרי בגמרה

גליון זה מוקדש לרפואת

התינוקת חווה רות בת שלומית לרפ"ש

התינוקת גאולה דבורה בת שושנה לרפ"ש

הרבי צבי בן מרים לרפ"ש

במוצא שלל רב – על סדר הדף היומי | עורך: הרב אברהם ישראל רוזנטל | כל הזכויות שמורות ©

לקבלת העloon וללא כל תמורת כספית): שלחו את כתובת המילל שלכם ל- shalalrav@gmail.com כי הנכם מעוניינים בקבלת העлон

וְהַשְׁוֹאָנוּ:

את ברכת מועדיך

השולמה
הסדרה!
עוגג יומ-טוב
אמתית!

8
כרכים

ניתן להציג גם בכרכים בודדים

חדש!

במארך מרהיב
תורה מפוארת בכל מסגרת
לראשונה סדרת 'כמוצא שלל רב'
על מועדי השנה וזמןירות שבת

פסח ♦ שבועות ומגילת רות ♦ בין המצרים ♦ ימים נוראים ♦ סוכות
חנוכה ♦ פורים ומגילת אסתר ♦ זמירות שבת וברכת המזון

להציג בחנויות הספרים או בטלפון: 052-7679264

